

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Kovács Andrea

2012

Nemzeti Közszołgálati Egyetem

Bűnügyi Tudományok Intézete

Kriminológiai Tanszék

Kovács Andrea

Rendészeti igazgatási alapszak – igazgatásrendészeti szakirány

2012

A fiatalłori bűnözés – különös tekintettel a női fiatalłorú bűnelkövetőkre

Konzulens: dr. Sivadó Máté r. százados

Tartalomjegyzék

A fiatalkori bűnözés - különös tekintettel a fiatalkorú női bűnelkövetőkre

1. Bevezetés	4
2. Történeti áttekintés	6
2.1 A fiatalkorúak büntetőjogának fejlődése.....	6
2.2 Kiemelkedő fiatalkorú női bűnelkövetők	11
3. Statisztika	15
3.1 A fiatalkorú női bűnözés aránya és az arányváltozás okai	15
4. Elkövetővé válás hátterében álló lehetséges okok.....	20
4.1. Mikrokörnyezeti tényezők	20
4.2. Makrokörnyezeti tényezők:	25
5. Nemzetközi kitekintés.....	27
6. A fiatalkorú női fogvatartottakról.....	30
7. A megelőzés speciális jellemzői.....	40
8. Felhasznált irodalom.....	43
9. Mellékletek.....	45

1. Bevezetés

Eleinte, amikor megfogalmazódott bennem, hogy részt szeretnék venni a Tudományos Diákköri Konferencián, az első kérdés, amit feltettem magamban, hogy milyen témában is szeretnék dolgozatot írni. Mindenképpen olyan témát kerestem, amit érdekesnek találok és ösztönözni, motiválni tud a folyamatos munkában. Úgy gondoltam, hogy nyitott szemmel járok a nagyvilágban és a tanulmányaim végzése közben is, így biztosan ráakadok a megfelelő témára. 2012 áprilisában a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Szent György Szakkollégiumának Büntetés-végrehajtási kurzusa keretében látogatást tettünk a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, ahol megtekintettük a fiatalokúak regionális részleget, ezen belül a fiatalokú lányok elhelyezését is.

Akkor már második évemet töltöttem a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Karán, így fejlett képem alakult ki a bűnözés helyzetéről és nyári gyakorlataim során a bűncselekmények elkövetőivel is közvetlenül kapcsolatba kerültem. Mégis megdöbbsentett és elgondolkodtatott, amikor szembesültem a fiatalokú nők bűnözésével. Hogy miért? Mert elsődlegesben bennem is az a sztereotípa alakult ki, hogy a bűnözés, a deviáns magatartás elsősorban a férfiak - leginkább a középokú férfiak - sajátja.

Ezzel szemben a fiatalokú lányok, mind életkorilag, mind a nemek vonatkozásában is eltérnek ettől. Akaratlanul is visszagondoltam életem e szakaszára. Igazán érzékeny időszak ez egy fiatal lány életében szellemileg és testileg is. Keresi a helyét a társadalomban. Köztes állapotban van, már nem gyerek többé, de még nem is kezelik felnőttként. Lázad, az iskola ellen, a felnőttek ellen, a szülei ellen és sokszor önmaga ellen is. Feszegeti a határokat, tapasztalatokat szerez. Ezért ez az időszak számos olyan veszélyt rejt magában, ami esetleg a bűnelkövetés irányába terelheti a lányokat. Persze, ez nem jelenti azt, hogy ez a szabályszerű, ez a normális. Éppen ellenkezőleg. Aki megfelelő szülői, iskolai és társadalmi háttérrel rendelkezik, azokban jóformán fel sem merül a szabályszegés gondolata. Így talán emiatt is akaratlanul párhuzamot állítottam fel a saját életem és a szabadságvesztésüket töltő fiatalokú lányok élete között és az óriási különbség gondolatokat ébresztett bennem. Kíváncsivá tett, hogy mégis milyen arányú a fiatalokú lányok bűnözése és ez az arány hogyan változik. Mik a legfőbb okok, amik a bűncselekmények elkövetésére sarkallják a lányokat és milyen jellegzetes motívumai vannak.

Rövid kitekintés keretében vázolom a nemzetközi helyzetet. Más országokban is hasonlóan alakul a fiatalkorú lányok bűnelkövetése? Mik a közös jellemzők? Milyen speciális intézkedésekkel próbálják visszaszorítani, megelőzni a lányok bűnözését?

Ezt követően vizsgálom a fiatalkorú női fogvatartottak helyzetét a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet regionális fiatalkorú részlegében. Az itt szabadságvesztésüket töltő lányok körében igyekszem feltárni, hogy milyen hatással van az család, az iskola, a kortársi csoportok a személyiségük alakulására és ez később milyen módon járult hozzá a kriminális útra téréshez. A büntetés-végrehajtási intézetben töltött idő milyen hatással van rájuk, hogyan változik az értékrendjük és legfőképpen milyen a jövőképük alakul ki bennük.

Ezen túlmenően foglalkozom a megelőzés kérdésével. Úgy gondolom, hogy a fiatalkorúak bűnözésének fokozott megjelenése elsősorban társadalmi problémákban rejlenek. A fiatalkorúak segítése és nevelése a társadalom egészének feladata, hiszen bűncselekményeik is mindenkit érintő probléma. Másik szempontból nézve, az a fiatal, aki jelenleg a büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztését tölti, egyszer majd a társadalom részévé válik. Ezért a mi feladatunk is, hogy segítsük reszocializációját a társadalomba, hiszen így jóval kevesebb az esélye, hogy visszaesőként újból bűncselekményt kövessen el.

A témának a részletes vizsgálatával elsősorban az a célom hogy felhívjam a figyelmet a fiatalkorú lányok bűnelkövetésének fontosságára. Sokak, amikor a fiatalkorúak bűnözéséről hallanak, csak legyintenek és „ezek a mai fiatalok” közhellyel el is intézik a kérdést. De még egyszer kiemelném, ahhoz, hogy a fiatalok bűnelkövetése ilyen gyorsan terjed, mi is hozzájárulunk. A társadalmi kontroll az, ami az egyik gátja lehet a fiatalok deviáns viselkedésének.

2. Történeti áttekintés

2.1 A fiatalkorúak büntetőjogának fejlődése

Mivel a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokban nem különülnek el nemek szerint, ezért ebben a fejezetben általánosságban vizsgálom a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályokat. Dolgozatom nem büntetőjogi szempontból vizsgálja a fiatalkor kérdését, hanem kriminológiai szempontból, de mégis fontosnak tartom kifejtetni a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok változását. Hiszen alapvető követelmény a jogi normákkal kapcsolatban – kiemelten jellemző ez a büntetőjogra – hogy kövesse a társadalmi viszonyok fejlődését és változásait. Így ebből a szempontból érdekes megfigyelni a fiatalkorúak bűnelkövetésére adott jogi szabályozások alakulását.

Be kívánom mutatni, hogy milyen múltbeli és hatályos hazai rendelkezések vonatkoznak a fiatalkorúakra és a jelenlegi büntetőjogi változások milyen irányba mutatnak a fiatalkorúak igazságszolgáltatását illetően.

Amikor fiatalkorúkról beszélünk is először tisztáznunk kell a fiatalkorúság fogalmát. A Btk. 107. §-a (1) és (2) bekezdései alapján: „(1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem. (2) E törvény rendelkezéseit a fiatalkorúakra a jelen fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni”¹

Ma már természetesnek vesszük, hogy a fiatalkorúakra speciális szabályok vonatkoznak, mind a büntetőeljárás, majd később a jogerőre emelkedés után a büntetés végrehajtásánál is. Szinte minden ország büntető igazságszolgáltatásában differenciálva vannak életkor szerint az elkövetők. Ez azonban nem mindig volt így. A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok rövid ideje alakultak ki. A XIX. század végétől már a világ fejlettebb területein, így Észak- Amerikában és Európában, már külön kezelték a fiatalkorú elkövetőket. Ennek az az elsődleges célja az volt, hogy a fiatalkorúakra - életkori sajátosságaikat tekintetbe véve – más eljárási és büntetés-végrehajtási szabályok vonatkozzanak, melynek középpontjában a nevelés és a speciális prevenció áll. „A fiatalkorúakkal való más (büntetőjogi) elbánás előfeltétele, a gyermek-, illetve fiatalkor saját életfázisként elismerése. Utóbbi hosszú filozófiai folyamat eredménye, amely a reneszánsz

¹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

gondolkodással vette kezdetét. A reneszánsz gondolkodás ráirányította a figyelmet az ember személyiségére és a személyiségfejlődés szakaszaira. Szemben a korábbi nézetekkel, amelyek a gyermeket „kis felnőttként” kezelték, a reneszánsz korban tudatosult az életkori szakaszok jelentősége nemcsak a klasszikus értelemben vett tanulás és képzés, hanem a személyiség- és jellemfejlődés szempontjából is.”²

Az ilyen irányú gondolkodást a felvilágosodás nézetei vitték tovább, bővítették. A francia Code Penal a büntetőjog humanizálása jegyében külön rendelkezéseket tartalmazott a fiatakorúakra tekintettel. A nagykorúság határát 16. életév betöltésével határozta meg. A 16 év alatti elkövetők büntetőjogi felelősségét pedig feltételes felelősségként szabályozta, amely attól függött, hogy a fiatakorú – azaz 16 év alatti – rendelkezett-e „a cselekmény bűnösségének felismeréséhez szükséges belátási képességgel” (discernement).³ A Code Pénal ilyen irányú szabályozását hazánkban a Csemegi-kódex is alkalmazta. A Csemegi-kódex előtti kodifikációs törekvésekben is kirajzolódni látszott az az álláspont, miszerint a fiatakorú már büntethető életkori kategória, hiszen képes belátni tetteit és annak következményeit, mégis enyhítő körülményként vették figyelembe, hiszen a nevelés fontossága is előtérbe került. A 1978. évi 5. tc., a büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyvünk életkorra vonatkozó rendelkezései három korhatárt állítottak fel. „Aki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem volt vonható.”⁴ Azaz ezeket az elkövetőket nem vonta büntetőjogi felelősség alá, így már ekkor is megdönthetetlen törvényi vélelemnek minősült a kiskorúság. „A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető.”⁵ Azaz ezt az életkori stádiumot a bírói mérlegelésre hagyatkozva aszerint ítélte meg, hogy az elkövető rendelkezett a cselekményük bűnösségének felismerésre szükséges belátással. Ha nem rendelkezett, akkor - a 12 életév alattiakhoz hasonlóan – kivette a büntethetőség kategóriájából, de lehetőséget adott arra, hogy a bíróság javítóintézetben való elhelyezéséről gondoskodjon. Ezzel felismerve és érvényesítve azt a gondolkodásmódot, miszerint ezek a fiatalok belátással nem rendelkeztek, így büntetésük nem szükséges, de bűnelkövetésre való hajlammal rendelkeznek és ennek megfelelően az állam átveszi a szülőktől a nevelési és javítási feladatokat. Abban az esetben,

² Ligeti Katalin: A fiatakorúak büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban. Rendészeti Szemle 56 évf. (2008) 7-8. sz. 4. o.

³ Code Pénal 66§. Idézi: Balogh Jenő: A fiatakorúak és a büntetőjog. Athenaeum, Budapest 1909, 117. o.

⁴ 1878. évi 5 tc. 83. §

⁵ 1878. évi 5 tc. 83. §

ha a 12 és 16 év közötti elkövető rendelkezett a felismerési képességgel a kódex redukált büntetési tételt alkalmazott. E szerint halál- vagy fegyházbüntetés kiszabása helyett legfeljebb öt évig terjedő börtönbüntetés kiszabása volt megengedett. Az öt évtől tizenöt évig tartó fegyházzal vagy államfogházzal büntetendő bűntett miatt két évig terjedhető börtönnel vagy hasonló tartamú államfogházzal lehetett szankcionálni. Más bűntett miatt két évig terjedhető fogházzal vétség miatt rendőri büntetéssel büntethető a fiatalok. A harmadik életkori kategória a húsz év alattiak (értelemszerűen 16 és 20 év közöttiek). Az ő esetükben egyetlen enyhítést tartalmazott a kódex, azaz halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem ítélt. Továbbá még egyetlen rájuk vonatkozó szabályt határozott meg a Csemegi-kódex, miszerint szabadságvesztés büntetésük egész időtartama alatt a többi foglyoktól elkülönítendő. Ez már mindenképpen a fiatalokkal való más bánásmód előszeleként volt értékelhető, attól függetlenül, hogy az akkori börtönviszonyokban ez az előírás maradéktalanul nem volt teljesíthető.

Mint már a fejezet elején említettem a büntetőjog – és emellett minden jogág – alapvető feladata, hogy igazodjon a társadalom változásaihoz és fejlődéséhez. A Csemegi-kódex hatályba lépésekor a társadalom és alapjaiban a világ is nagy változásban volt, így két megközelítésben is próbálom szemléltetni, hogy miért volt fontos a büntető jogszabályok további változása és ezzel a fiatalokra vonatkozó jogszabályok változtatása is. Egyik megközelítés központjában a gondolkodásmód változása áll. „A felvilágosodás hatásaként a XIX. századra kialakultak ugyan a fiatalok büntető igazságszolgáltatásának a csirái, a fiatalok büntetőjogának megteremtése iránt igény azonban csak a XIX-XX. század fordulóján fellépő új szellemi és társadalmi áramlatokkal magyarázható. Az új szellemi és társadalmi áramlatok a XIX. század végi biológiai, pszichológiai és szociológiai ismeretekre épültek, amelyek a fiatalság önálló és korábbihoz képest kedvezőbb társadalmi helyének megteremtése mellett érveltek. E társadalmi áramlatok a tudomány szinte minden területén a fiatalokkal foglalkozó külön tudományágak kialakulásához vezettek: így a gyermekgyógyászat, gyermekpszichiátria- és pszichológia, a pedagógia, a gyermek- és ifjúságvédelem megteremtéséhez.”⁶ Ezek alapján a tudományos gondolkodás már eljutott arra a szintre, hogy a fiatalokat elkülönülten kezelték, mind a gyermekkoruktól, mind a felnőttektől. Elismerték, hogy ezt az életkorilag köztes állapotot és figyelmet fordítottak a fiatalok speciális fizikai és mentális változásaira. A másik megközelítésnek a lényege, hogy

⁶ Ligeti Katalin: A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban. Rendészeti Szemle 56 évf. (2008) 7-8. sz. 4. o.

az új szellemi irányzatok hatására a világ rohamos fejlődésnek indult és ezeket nagy társadalmi változások követték. „Közismert, hogy a Csemegi-kódex hatálybalépésének idején a reformiskolák képviselői Európa-szerte keresték a megoldást az átstrukturálódott és alapjaiban megváltozni látszó bűnözés feladataira. A tőkés gazdaság, a vele járó iparosodás és urbanizáció, a megváltozott társadalom átrétegeződése, az életmód gyökeres átalakulása új bűnözési szokásokat honosított meg. A szervezett bűnözés, az alvilág, a nagyvárosi prostitúció, a gazdasági bűnözés, a fiatalkorúak erősödő kriminalitása átalakította a bűnözés szerkezetét, ezzel egyidejűleg mennyiségben is jelentős növekedést idézett elő.”⁷

Ennek hatására Európában a XX. század elején bekövetkezett a büntetőjog klasszikus elveinek válsága és megkezdődött az új pozitivistá kriminológiai eszmei áramlatok és közvetítői irányzatok előretörése, amely a magyar büntetőjogban is megmutatkozott.⁸ A Csemegi-kódex I. novellája az 1908. évi XXXVI. törvény pótolva a „hiányt”, Második fejezetében melynek címe „A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések” a 15.-35. §§-ig részletező aprólékossággal rendelkezik a tárgyalt korosztályt érintő büntetőjogi szabályokról.⁹ Az I. büntetőnovellával veszi kezdetét a fiatalkorúakra vonatkozó önálló büntető igazságszolgáltatás kialakítása. Ebben a jogszabályban a büntethetőséget – a Csemegi-kódextól eltérően - már nem a „cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátás”-hoz kötötte, hanem a „büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége”-hez. Ezenkívül a legfontosabb lényegi változás, hogy a hangsúly már nem a büntetésen és a megtorláson, hanem a fiatalkorúak nevelésén volt. Persze, a jogi szabályozás elsődleges célja a társadalom védelme maradt, de a szankciórendszer kialakításakor figyelembe vette a fiatalkorú egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokára.

Később a szocialista jogalkotás véget vetett a fiatalkorúakra vonatkozó önálló büntetőjogi szabályozásnak. Az átalakuló büntetőjogi szabályozásnak az az alapvető mozgatója, hogy elsődleges céllá vált a társadalom, a közösség, a tulajdon védelme és az állam büntetőigényének érvényesítése. Az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet, majd az 1961. évi V. törvény a második Büntető Törvénykönyvünk is azt a megoldást alkalmazza, mely szerint a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok egy önálló fejezeteként épülnek be a Btk. általános részébe. A szocialista elképzelésben a jogalkotók nem tartották lényegesnek a fiatalkorúak bűnözésének különválasztását, mert a fiatalkori bűnelkövetést a felnőttkori bűnözés egyik szakaszaként értékelte. Emellett a fiatalkori bűnözés prevencióját nem a jogi

⁷Mezey Barna: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében. Rendészeti Szemle 56 évf. (2008) 7-8. sz. 16. o.

⁸Blaskó Béla: Magyar büntetőjog általános rész. Budapest-Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2010. 61.

⁹Blaskó Béla: Magyar büntetőjog általános rész. Budapest-Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2010. 565.

szabályozásban, hanem a társadalmi kontrollban kívánta érvényesíteni, így elsődlegesen az óvodai és iskolai kollektívák és ifjúsági mozgalmak létrehozását tartotta fontosnak.

A rendszerváltás után számos helyen módosították a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket. A büntetőeljárás és büntetés-végrehajtás jogszabályaiban - elismerve a fiatalkorúakkal való más elbánás szükségességét – a felnőtteket is megillető jogok és eljárási garanciák mellett további speciális szabályokat hoztak. Viszont az büntető anyagi jog koncepciója nem változott, azaz a jelenleg hatályos Btk. általános részében önálló fejezetként kerül szabályozásra.

Az utóbbi években elterjedt az elképzelés, miszerint a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonásának szabályozásában a felnőttekétől markánsan elkülönülő szankciórendszer kialakítása lenne a leghatékonyabb megoldás. Ennek helyénvalóságát nem feladatom a dolgozatomban eldönteni, mégis pár gondolatot fontosnak tartok azzal kapcsolatban megosztani, hogy miért is lenne felnőttekétől eltérő anyagi, eljárási és végrehajtási szabályok intézményesülése. Személyes életkori tapasztalataimból kiindulva az egyik legfontosabb jellemzője a fiatalkorúaknak a kiforratlan személyiség. Ez kiindulópontja a fiatal személy viselkedésének. Következetlenség és ellentmondásosság. Így ennek megfelelően a fiatalokra nagyobb hatással vannak a nevelő jellegű intézkedések, mint a büntetés alkalmazása. Éppen ezért úgy gondolom, hogy a büntetőjogi és büntetőjogon kívüli eszközöket érdemes lenne összhangba hozni és így nagy hangsúlyt fektetni a fiatalkorúak elkövetők minél hatékonyabb nevelésére, a szocializációjuk elősegítésére és a reintegráció megvalósulásának tökéletesítésére. Ennek elérésére akkor valósulhat meg, ha a büntető anyagi jog, eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog egymásra épülő egységes rendszert alkot, és ezt kiegészítve társulnak hozzá a gyermek- és ifjúságvédelem és a családjog rendelkezései.

2.2 Kiemelkedő fiatalkorú női bűnelkövetők

Ebben a fejezetben szeretnék pár fiatalkorú nők által elkövetett bűncselekményt kiemelni és példának felhozni. Ennek a célja, hogy ezekkel a bűncselekményekkel is felhívjam a figyelmet a téma fontosságára. Sokan még manapság is úgy gondolják, hogy a fiatalkorúak bűnözése nem számottevő és nem lényeges fontosságú. Ezen túlmenően a fiatalkorú lányok bűnözését még kevésbé látják valós problémának, figyelmen kívül hagyva ezzel azt a tényt, hogy a fiatalkorú lányok bűnözése állandó és egyre fokozódó ütemben nő. A látens bűnözés arányait is bele számítva azonban észre kell vennünk, hogy a lányok szerepe a fiatalkorúak bűnözésében egyre aktívabb és jelentősebb. A most említett példák természetes csak kiragadott részei a fiatalkorú lányok bűnözésének egészéből, mégis úgy vélem, hogy egyfajta jelzésként értékelendő a jövőben kialakuló tendenciáról, amit helytelen lenne figyelmen kívül hagyni.

Két tini lány brutális meggyilkolt egy taxist

Ez az eset 1997-ben történt. A tinédzser elkövetőket a mai napig csak úgy emlegetik: „a taxisgyilkos lányok”. Ahol érték, rúgták, taposták vastagtalpú holdjáró cipőikkel a 29 éves taxist, míg az bele nem halt sérülésibe. Mellkasán, gégején páros lábbal ugráltak. „Bár sportoltam, mégis elfáradtam a rugdosásban, ami úgy egy óráig tartott. Szünetet is kellett tartanunk időnként, hogy kifújuk magunkat” - vallotta a bíróságon B. Andrea. A megbánás legkisebb jelét sem mutatta egyikőjük sem. Ez még a nyomozókat is megdöbbenetette. Hihetetlennek tűnt, de sajnos igaz: az előre kitervelt gyilkosságot két 14 éves lány vitte véghez. Sokáig azt gondolták, hogy ketten nem követhették el, de a nyomozók bebizonyították: sem a gyilkosság megtervezésében, sem végrehajtásában nem volt segítőjük. Mindketten szegényes körülmények között éltek, nélkülözniük kellett. A Legfelsőbb Bíróság 1999. május 4-én hirdette ki a jogerős ítéletet. B. Andreát jogerősen 8 év 6 hónap, B. Dianát 9 év fiatalkorúak börtönére ítélte. A két tini lány semmit sem tagadott: mint mondták, a gyilkosságot a pénzért követték el. Az elmeorvos szakértő véleménye szerint beszámítható állapotban voltak, ugyanakkor szociopátiás személyiségzavarban szenvedtek mindketten. Diána pszichiátriai kezelés alatt is állt korábban, öngyilkosságot kísérelt meg anyja gyógyszerivel.¹⁰

¹⁰ http://www.hallotaxi.hu/index.php?pg=news_11_2625

Simek Kitty álmában lelőtte édesapját

Simek Kitty (1988. április 25.) egykoron tótújfalusi lány, aki 2002. augusztus 30-án agyonlőtte alvó mostohaapját, az őt és súlyosan beteg édesanyját ért bántalmazások miatt. A lány és az anya vallomásai szerint a helyi kocsmát bérlő mostohaapa éveken keresztül bántalmazta és szexuálisan zaklatta Kittyt. A másodfokon eljáró bíróság az ítélet indoklásában súlyosbító körülményként emelte ki, hogy Kitty kivégzésszerűen, ráadásul álmában végzett nevelőapjával, a gyilkossághoz különösen veszélyes eszközt – pisztolyt – használt, másnap pedig szórakozni ment. A bírák úgy ítélték meg, hogy az emberölés az egyik legsúlyosabb bűncselekmény, aminek egy felfüggesztett szabadságvesztés nem igazán súlyos büntetése. Emellett úgy vélték, a kislánynak nem ez lett volna az egyetlen módja, hogy szabaduljon a családi konfliktusok elől. A másodfokú ítélet két év letöltendő börtönbüntetésről szólt, amit Simek Kittynek fiatakorúak börtönében kellett letöltenie. Civil szervezetek tiltakozásának hatására [1] a köztársasági elnök azonban kegyelemben részesítette, és éppen akkortájt született meg Kitty kislánya.¹¹

Két iskolatársa ölte meg a 11 éves Franciskát

Április végén, majdnem két évig tartó tárgyalás után Fővárosi Bíróság első fokon hat év tíz hónap, fiatakorúak börtönében letöltendő szabadságvesztésre ítélte M. Viktóriát, előre kitervelten, különös kegyetlenséggel, 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés büntette miatt. A 11 éves Kocsis Franciska eltűnését 2000. május 4-én jelentette be az édesapja. A rendőrség az ilyenkor szokásos államigazgatási eljárás keretében kezdte meg a vizsgálatot, többször kihallgatták a kislány iskolatársait is - eredménytelenül. Franciska holttestére több mint két hét múlva a XVIII. kerületben, kis erdőben egy kerékpározó gyerek talált rá, aki csak másnap merete megmondani otthon, mit látott. A májusi melegben hamar bomlásnak induló holttest azonosítása napokig eltartott, az első szakértői jelentésben még úgy fogalmaztak: "csak annyi biztos, hogy a hölgy gyilkosság áldozata lett. A nyomozók nem zárják ki, hogy már holtan vitték az erdőbe". Néhány nap múlva azonban nemcsak az áldozat személyazonossága derült ki, hanem az is, hogy Kocsis Franciskát két iskolatársa, a 13 éves D. Máté és a 14 éves M. Viktória csalta ki az erdőbe, ahol meggyilkolták őt, sőt egy héttel az eset után visszamentek a helyszínre, ám miután a holttestet megközelítették, megijedtek, és

¹¹ http://hu.wikipedia.org/wiki/Simek_Kitty 2012. október. 30

végül nem nyúltak hozzá.¹² A bíróság bizonyítottan látta az előre kiterveltséget és a különös kegyetlenséget is, a szemérem elleni erőszak, illetve a kifosztás büntette miatt emelt vád alól azonban felmentette M. Viktóriát. Enyhítő körülményként vették figyelembe, hogy a vádlott közepes fokban volt korlátozva abban, hogy felismerje cselekménye következményeit, hogy életkora az elkövetés idején a "fiatalkor" alsó határához közeli volt, de enyhítő körülménynek számított Viktória asztmás megbetegedése, valamint az "időmúlás" is.

Megölte újszülött csecsemőjét az ibrányi lány

2011. októberében a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi osztálya őrizetbe vette azt a 21 éves ibrányi lányt, aki még a korábban jelentkezett kórházi betegellátásra majd a vizsgálatok során kiderült, hogy a lány szült, azonban a kórházban a csecsemőről nem tudtak. A rendőrség a kórház bejelentését követően megkezdte az adatgyűjtést, melynek során a lány ibrányi otthonában megtalálták szobája egyik szekrényében az akkor már élettelen csecsemőt. Az előzetes orvosi vélemény szerint a gyermek élve született, a rendőrség 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés büntettének megalapozott gyanúja miatt folytat nyomozást, a fiatal lányt őrizetbe vették és kezdeményezik előzetes letartóztatását.¹³

Emberöléssel gyanúsított lány és férfi

2012. januárjában a Székesfehérvári Városi Bíróság előzetes letartóztatásba helyezte azt a 35 éves tétí fiktív lakcímmel rendelkező férfit, valamint volt élettársának 15 éves lányát, akiket a fejér megyei nyomozók azzal gyanúsítanak, hogy január 13-án éjszaka betörték a férfi 86 éves bakonycsérnyei nagymamájához, akit olyan súlyosan bántalmaztak, hogy meghalt, majd miután értékeit magukhoz vették, elmenekültek a helyszínről.¹⁴

Pénzváltó-gyilkosság: beismerte, majd tagadta a tettet a tinédzser lány

Elrendelte a 2012. május 29-i kertvárosi pénzváltó-gyilkosság három gyanúsítottjának előzetes letartóztatását a Pécsi Városi Bíróság. A 17 és a 35 éves nőt, valamint a 42 éves férfit el fogták el a rendőrök. A nők elfogásuk után beismerték a tettet, a fiatalabb viszont előzetes letartóztatásba helyezésekor már tagadta a bűncselekmény elkövetését. A nyomozás jelen állása szerint csak a 17, M. N monogramú fiatal ismerte személyesen a sértettet, takarítani járt fel hozzá, de azt is vizsgálják, hogy kettejük között volt-e szexuális kapcsolat. Nem kizárt,

¹² <http://index.hu/bulvar/mancs709/> 2012. október 30.

¹³ http://www.police.hu/friss/sza20111003_02.html?query=ibr%C3%A1ny 2012. október 30.

¹⁴ http://www.vertessinfo.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=8073:elzetesben-az-emberoelessel-gyanusított-lány-es-ferfi-fejer-megy&catid=11:107&Itemid=16 2012. október 30.

hogy ő informálta 35 éves G. T.-t, édesanyját, illetve annak 42 éves élettársát, K. G.-t munkaadója anyagi helyzetéről. Az elkövetők egyébként egy pécsi albérletben laktak közösen, de nem pécsiek, mindhárman büntetlen előéletűek. A nyomozó sem megerősíteni, sem cáfolni nem akarta azt az értesülést, miszerint 12 készúrással végeztek a pénzváltóval. A nyomozás jelenlegi állása szerint a gyanúsítottaknak nyereségvágyból elkövetett emberölés vádjával kell szembenézniük, mely életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyeget.¹⁵

Egymillió forint értékű ékszert lopott a 18 éves lány

Ékszerlopásról tett bejelentést az elmúlt napokban egy asszony a Kapuvári Rendőrkapitányságon. A helyi illetékességű nő elmondta, hogy arany ékszereinek eltűnését csak most fedezte fel, azok meglétét az elmúlt négy hónapban nem tartotta számon. A kapuvári nyomozók az összegyűjtött adatok alapján a család egy alkalmi ismerőiséhez jutottak el. A 18 éves soproni lány a rendőröknek elmondta, hogy a háziak bizalmukba fogadták őt, s többször hagyták egyedül az ingatlanban. Az ékszereket, melyeket a sértett hálósobájában talált, pár héttel korábban lopta el, s különböző módon értékesítette azokat. Az eltulajdonított 14 darab arany ékszerből csupán kettő aranylánc került elő. Ezeket a nyomozók egy soproni zálogházban találták meg. A 18 éves gyanúsított ellen lopás megalapozott gyanúja miatt folytat eljárást a Kapuvári Rendőrkapitányság.¹⁶

¹⁵ <http://www.stop.hu/belfold/penzvalto-gyilkossag-beismerte-majd-tagadta-a-tettet-a-tinedzser-lany/1049047/> 2012. október 30.

¹⁶ <http://inforadio.hu/hir/bulvar/hir-527688> 2012. november. 4.

3. Statisztika

„A bűnözés általános visszaszorítására irányuló törekvések egyik legfontosabb eleme a gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésének csökkentése. Ezt – álláspontunk szerint – jelentősen segíti a gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésének folyamatos vizsgálata, a változások elemzése, mivel így, az elkövetésre vezető okokat megismerve, a bűnelkövetés megelőzését szolgáló intézkedések kidolgozására szélesebb információs alap áll rendelkezésre.”¹⁷

3.1 A fiatalkorú női bűnözés aránya és az arányváltozás okai

Célom elsősorban nem csak a fiatalkorú lányok elkövetői csoportjára való felhívás, hanem az egész fiatalkorú elkövetői csoport. Persze, nememből is adódóan, elsősorban a lányok kriminalitására hívnám fel a figyelmet. Így a statisztikák bemutatásánál minél pontosabb adatokat kívánok szolgáltatni a fiatalkorú lányokra vonatkozóan. De sajnos nem minden esetben vannak a fiatalkorúak nem szerint elkülönítve, lebontva. Ezért azt a megoldást alkalmaztam, hogy ismertetem a fiatalkorúak egészére vonatkozó adatokat és ezen belül kiemelem a fiatalkorú női elkövetőket. A Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály által kiadott Tájékoztató gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről volt az alapja a statisztikai fejezetemnek. A 2008-2011 éves tájékoztató adatait használtam fel.¹⁸

A fiatalkorú bűnelkövetők száma:

2007-ben 10 909

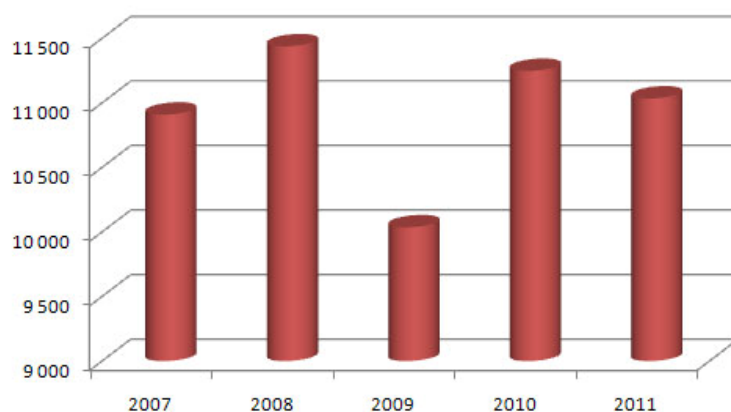
2008-ban 11 438

2009-ben 10 036

2010-ben 11 248

2011-ben 11 034 volt.

Fiatalkorú bűnelkövetők száma 2007-2011

¹⁷ <http://www.mklu.hu/repository/mkudok7958.pdf> 2012. 10. 09. 22:30 Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről Kiadja: Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály 2010.

¹⁸ <http://www.mklu.hu/cgi-bin/index.pl?lang=hu/>

Nemek szerinti megoszlása:

A fiatalok összes bűncselekményén belül a fiatalok lány bűnelkövetők aránya az elmúlt 5 év folyamán 14,09–18,07% között mozgott,

2007-ben 1 537, ez 14,09%-a

2008-ban 1 614, ez 14,11%-a

2009-ben 1 628, 16,22%-a

2010-ben 2 033, ez 18,07%-a

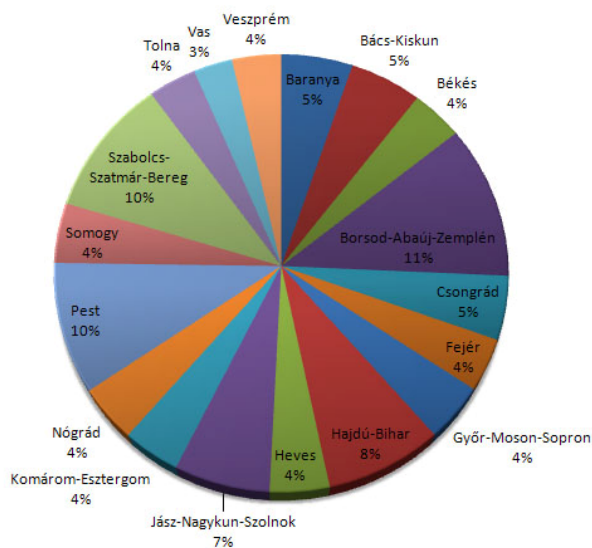
2011-ben 1 966, ez 17,82%-a a fiatalok bűncselekményének.

Ezek a számok alátámasztják, hogy a fiatalok által elkövetett bűncselekmények száma nő, és ezen belül a lányok által elkövetett bűncselekmények aránya is emelkedik. A 2010-es év kiemelkedő ugrást hozott, majd a 2011-es évben ehhez igazodva minimális visszaesést tapasztaltak.

Terület szerinti megoszlás:

Ebben a tekintetben megállapítható, hogy 2011-ben a fővárosban volt a legmagasabb az arány (10,35%), de Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (9,84%), és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (8,94%) is lényegesen meghaladta a többi megyét.

Fiatalok bűnelkövetés megyei eloszlásában

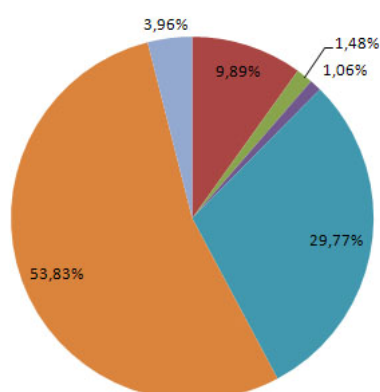
Elkövetett bűncselekmény szerinti megoszlás:

Az elmúlt 5 éves időszakban a fiatalok bűnelkövetők a legnagyobb arányban vagyoni elleni bűncselekményeket követtek el, de ez az arány egyenesen csökkenő tendenciát mutat (2007. év: 64,53%, 2008. év: 60,68%, 2009. év: 57,10 %, 2010. év: 55,14%, 2011. év: 53,85%). A vagyoni elleni bűncselekményeket elkövető fiatalok száma is csökkent (2007. év: 7040, 2008. év: 6 941, 2009. év: 5 731, 2010. év: 6 202, 2011. év: 5942). Vagyoni elleni bűncselekmények tekintetében a legelterjedtebb a lopás. 2011-ben a fiatalok bűnelkövetők 6,55%-a szándékos testi sértést, 1,48%-a közlekedési bűncselekményt követett el. A közrend

elleni bűncselekmények közül garázdaságot elkövetők aránya évről-évre emelkedő tendenciát mutat. Számuk 2011-ben 2157, az előző évi 2028-hoz képest 6,4%-kal több. Kábítószerrel visszaélés is hasonló tendenciát mutat, de az emelkedés még jobban érzékelhető. 2007-ben 429 fiatal követett el, 2010-ben ez már 610 elkövetőre emelkedett és tavaly 2011-ben 671 ez a gyors emelkedés a kábítószeres elterjedésének irányszáma is lehet, emellett hűen bizonyítja, hogy egyre könnyebb ezekhez az anyagokhoz hozzájutni, akár a fiatalok számára is.

Fiatalkorú bűnelkövetők százalékos megoszlása bűncselekménycsoportok szerint 2011

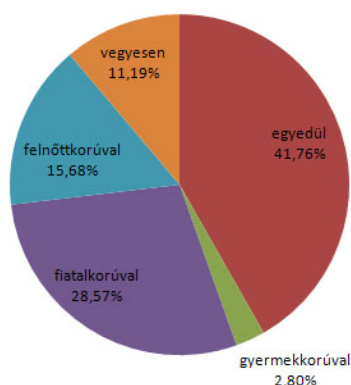
■ Fiatalkorú bűnelkövetők százalékos megoszlása bűncselekménycsoportok szerint 2011
 ■ Személy elleni bűncselekmények
 ■ Közlekedési bűncselekmények
 ■ A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények
 ■ A közrend elleni bűncselekmények
 ■ Vagyon elleni bűncselekmények
 ■ Egyéb bűncselekmények

A bűnözésben résztvevő csoportok jellege szerinti megoszlás:

A bűncselekményben résztvevőknél – a gyermekkorúakhoz hasonlóan – a csoportos elkövetés a jellemző, emelkedő tendencia mellett, ami bűncselekmények társadalmi veszélyességének a fokozódására utal. A csoporton belül a legjellemzőbb, hogy fiatalokkal követik el a bűncselekményt ez 2007-2010 között 28,6 és 31,5% között mozgott. Ezenkívül a felnőttkorúak képviselnek még jelentős arányt, de gyermekkorúval csak kevesen követnek el bűncselekményt.

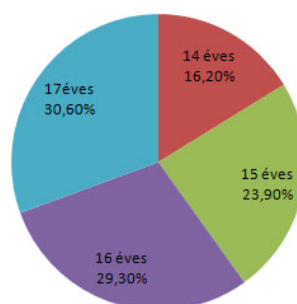
Fiatalkorú bűnelkövetők százalékos megoszlása a bűnözésben résztvevő csoportok jellege szerint 2011

Életkor szerinti megoszlás:

A bűnelkövetők életkorát tekintve a 17 évesek száma a legmagasabb, ez az elmúlt 5 évben is hasonlóan alakult. 2011-ben a fiatalkorú bűnelkövetők 30,56%-a volt 17 éves.

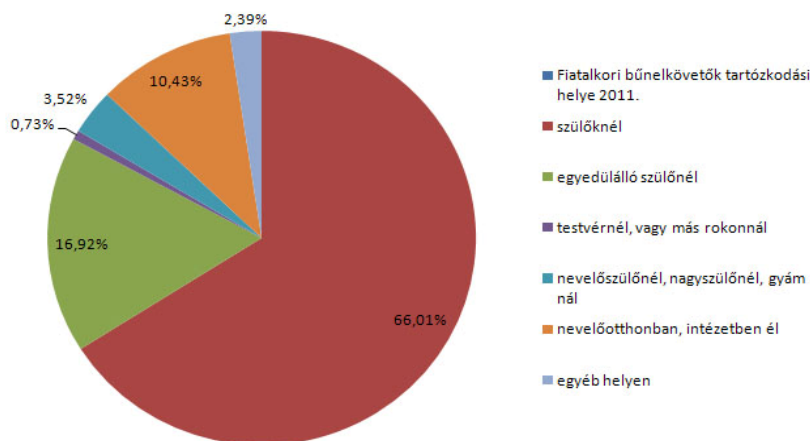
A fiatalkori bűnelkövetők korcsoportos megoszlása a 2011. évben

Fiatalkorú bűnelkövetők tartózkodási helye:

A családi környezetre a legjellemzőbb, hogy mindkét szülő együtt neveli a fiatalkorút (2011. év: 66,01%), egyedülálló szülőnél van 16,92%, és 10,43% él nevelőotthonban, intézetben.

Fiatalkori bűnelkövetők tartózkodási helye 2011

A bűnelkövetésben közrejátszó – a fiatalkorú személyével kapcsolatos – oksági tényezők szerinti megoszlás:

A bűnelkövetésben közrejátszó oksági tényezők között a leggyakoribb, hogy alkohol hatása alatt (7,01% ez 773 fiatalkorú) követik el a bűncselekményt, a kábítószer (3,79%) és kábító hatású anyag hatása alatt kevesebben bűnöznek. Ezek a szémok elenyészőnek tűnhetnek, azonban kiemelném, hogy a mai hatályos jogszabályok alapján vendéglátó üzletben, valamint kiskereskedelmi értékesítés során a 18. életévét be nem töltött személyt szeszes itallal kiszolgálni, illetve számára értékesíteni tilos!

A sértett és elkövető viszonya szerinti megoszlás:

A sértettek és az elkövetők viszonyát elemezve arra a következtetésre juthatunk, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők legnagyobb arányban idegenek sérelmére (2011. év: 38,26%) követik

el a bűncselekményt. Ebből is sejthető az, hogy a fiatalok általi bűncselekményeknek nincs konkrét célszemélye, csak a magatartás adott, hogy ezt kin alkalmazza az sok esetben nem lényeges. Ebben az évben 8,76% irányult iskolatársuk ellen ez a korábbi évek alatt emelkedő tendenciát mutat és 1,6% barát ellen. A cselekmények csekély részének (0,69%) sértettje volt a fiatalok bűnelkövető szülője, illetve nagyszülője.

Jogerősen elítéltek – ezen belül a szabadságvesztésre ítélték száma:

A jogerősen elítélt fiatalok száma az elmúlt 5 évben enyhén növekvő tendenciát mutat (2007. év: 6213, 2011. év: 6312). Ebből a szabadságvesztésre ítélték aránya 25,6–29,8% között mozgott, a legmagasabb arány 2010. évben volt (29,8%). A büntetések 73,5–78,5%-át a bíróság próbaidőre felfüggesztette. 2011. évben 6312 fiatalok elítélteiből 1867-tel szemben szabtak ki szabadságvesztést, melyből 1465 (78,5%) esetben felfüggesztették a végrehajtását. Ebből is levonhatjuk, hogy a fiatalok esetén a legvégső büntetés lehet a szabadságuk elvonása, ezért ennek alkalmazása nem számít gyakorinak.

4. Elkövetővé válás háttérében álló lehetséges okok

Ennek a fejezetnek kiemelt jelentősége van a dolgozatnak és magának az egész téma kifejtésének. Egyrészt, mert a fiatalkorúak kriminalitásának igen lényeges sajátosságai vannak, ezek figyelmen kívül hagyása súlyos következményekkel járhat mind az érintett fiatalokra, mind az egész társadalomra is kiterjedően. Másrészt a bűnelkövetés háttérében álló okok feltárása, lehetőséget ad arra, hogy a későbbiekben ezek tudatában hatékonyabb és sikeresebb legyen a megelőzés stratégiája. A fiatalkorú elkövetőknél a bűnelkövetés előtt álló rövidebb életút miatt sokkal jobban konkretizálni lehet az elkövetés okait, de mégsem tudjuk ezt tökéletes pontossággal meghatározni. Azonban különféle kutatások kiértékelésével közelebb juthatunk a megoldáshoz. A jelenlegi kutatások és értekezések adatait átgondolva igyekszem kifejteni az elkövetés háttérében álló okokat és ezeknek a jelentőségét.

Ebben a dolgozatban nem térnek ki a fiatalokat érintő biológiai (genetikai) tényezők és a pszichikai zavarok bűnözésre való hatására. Mivel egyrészt ezeknek a fejtegetését előttem már neves kutatók és tudósok megtették, másrészt úgy gondolom, hogy ezeknek a tényezőknek a befolyásolása jóval nehezebb és speciális feladat. Ezért azokat a tényezőket fogom csak számba venni, amelyek legfőképpen a fiatal szocializációjára, személyiségfejlődésére vannak hatással és ezeken keresztül a kriminális karrierjének alakulásában van fontos szerepük.

Az okokat két fő csoportba soroljuk: makrostrukturális és mikrostrukturális okok. A makrostrukturális okok azok a tényezők, amelyeknek a bűnözést befolyásoló szerepe vitathatatlan, de amelyek közvetett módon fejtik ki hatásukat. A mikrostrukturális okok közé azok tartoznak, melyek közvetlen hatással bírnak a bűnelkövetésre.¹⁹

4.1. Mikrokörnyezeti tényezők

„A mikrokörnyezeti tényezőkön belül szubjektív és objektív okokat különböztethetünk meg. A fiatalkori bűnözés oka szubjektív oldalon az anyagi haszonszerzés, az agresszivitás, továbbá a kalandvágy. Az objektív tényezők között számottevő a rossz baráti környezet és a társadalom egyéb szegmenseinek befolyásoló hatása, az alacsony jövedelem és pénzzavar, a

¹⁹ Farkas Helga: A fiatalkorúak és a mediáció. Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar. 2010. 10.

családi problémák. Elmondható tehát, hogy a nem megfelelő szocializáció, a baráti kapcsolatok, a céltalanság is szerepet játszhat a bűnözővé válásban, és ezen okokhoz társulva a média erősítheti a hajlamot a deviáns magatartás tanúsítására.”²⁰

Kifejteném a mikrokörnyezeti tényezők egyes hatásait a fiatalok személyiségére és ennek következtében a kriminális cselekmény létrejöttének valószínűségére.

- Család: A család az egyik legfontosabb a mikrostukturális okok között, mivel kezdetben ez a közeg a színtere a fiatal szocializációjának és a család bír a legnagyobb formáló hatással a fiatal viselkedésére. A családi állapot vonatkozásában elmondható, hogy a rendezett családi állapot bűnözést csökkentő hatású. Jelentősége a lányoknál azonban meghatározóbb. A családi háttérrel kapcsolatos negatív irányú következtetés az, hogy ha az egyén mikrotársadalmi szinten sem képes rendezett, szorosabb kapcsolati viszonyok kialakítására, fenntartására (partner, család), akkor nagyobb valószínűséggel nem lesz képes a családnál nagyobb méretű társadalmi közösségekbe való megfelelő beilleszkedésre sem.²¹

A családon belüli kiemelt veszélyeztető tényező a családon belüli erőszak, a szülői figyelemhiány, illetve az elhanyagoló környezet.

A családon belüli erőszak kiemelkedő jelentőségű a fiatal személyiségfejlődésében, hiszen a saját bőrén tapasztalja az erőszakot és a testi vagy lelki bántalmazást, melyet ebben a korban segítség nélkül szinte lehetetlen feldolgoznia. Tehetetlenség, fenyegetettség és félelem érzése alakul ki a fiatalban. Azonban meghatározó az is, hogy a család vagy annak valamely tagja által elkövetett erőszakos cselekmény milyen irányultságú. Abban az esetben, ha ez nem csak a család, hanem a környezet felé is irányul, akkor a fiatal számára ez példaértékű magatartássá válhat és ehhez a szabadság, az erő és a függetlenség érzetét társíthatja. Ebben az esetben, ha a későbbi szocializációjában nincs olyan meghatározó tényező, amely ezt ellensúlyozná, akkor ez követendő magatartássá válhat számukra. Ha az erőszak azonban csak a család, vagy annak egyes tagjai ellen irányul sok esetben erre okot adó körülmény nélkül, akkor a fiatal ezt értelmetlen dühkitörésnek véli, és ebben az esetben elveti ezt a példát és sok esetben elfordul ettől a szülői mintától. Mindkét esetben megállapíthatjuk, hogy a családon belüli erőszak komoly mentálhigiénés gondok, pszichés és személyiség-zavarok, pánikbetegség és/vagy depresszió, különféle autoagresszív késztetések okozója lehet.

²⁰ <http://jesz.ajk.elte.hu/bakos42.html> Bakos Eszter: A fiatalok bűnözése és a média összefüggései

²¹ Dr. Csúri András (2008) A fiatal felnőttkor, mint büntetőjogilag releváns életszakasz. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem. 67. o.

A szülői figyelme hiánya avagy elhanyagoló környezet ennek a kérdéskörnek a másik nagy problémája, amelyről személy szerint úgy gondolom, hogy manapság már komolyan elterjedt probléma. Ez nem testi elhanyagoltságot, hanem lelki és érzelmi elhanyagoltságot jelent, mely sok esetben még akkor is lehetséges, ha a fiatal a családban teljes anyagi jólétben él. Ennek oka lehet a szülők munkája/pénzszerzési lehetőségei, a családon belüli – vagy sok esetben inkább szülők közti - konfliktusok, bizonytalan vagy rossz anyagi helyzet, a szülők alacsony iskolai végzettség, alkoholproblémák, pszichés betegségek. Először a fiatal próbálja pozitív megnyilvánulásokkal felhívni magára a figyelmet, ezt elérheti magatartási, iskolai vagy bármilyen más szabadidős tevékenység területén. Erre válasz vagy visszajelzés a szülő vagy környezet részéről nem érkezik, így a fiatal más eszközökhöz nyúl. Provokatív viselkedéssel próbálkozik tovább a figyelem felkeltésére, de ekkor már a fiatal sem kívánja a pozitív visszajelzést, egyszerűen bármilyen reakció kicsikarása jelentős lenne számára. Így a figyelem hiánya később deviáns viselkedést eredményez a fiatal részéről, hiszen ezek azok a cselekmények, amelyek már komoly következményeket hoznak maguk után. „A szülők nemtörődömsége majd minden esetben a gyermek rossz iskolai teljesítményéhez, a szükségszerűen bekövetkező kudarcélmények pedig iskolakerüléshez, és/vagy agresszív, erőszakos magatartáshoz vezetnek.”²²

- Iskola: Az iskolai környezetet nevezhetjük a fiatal másodlagos szocializációs közegének, hiszen a gyermek első tapasztalatait itt szerzi az otthon zárt légkörén kívül. Az iskolai tanulás és az iskolai közeg nem teljes mértékben felelős a jellem kialakulásáért és a viselkedés motivációjáért, a jártasságok megszerzése érzelmi kielégülést nyújthat, társadalmilag elfogadható törekvéseket kelthet a fiatalban, kapcsolatba hozhatja a tanulót olyan felnőttekkel, akikkel azonosulhat, és akiket példaként állíthat maga elé. Másrészt olyan sebeket vagy traumákat okozhat a fiatalban, amelyek nagymértékben elősegíthetik az antiszociális attitűdök és minden tekintéllyel szembe szállás kifejlődését. Általában sajnós az a fiatal akinek családi háttere nem teljesen kielégítő, az az iskolában sem tud megfelelően beilleszkedni. Ennek az az oka, hogy ha nem kap megfelelő gondoskodást, akkor a fiatal - vagy sok esetben még gyermek – nem lesz képes az együttműködésre, hanem saját viselkedési technikákat alakít ki, mivel a gondoskodás hiányában sok esetben felnőttként kell viselkednie. Így az iskolában nem tud mit kezdeni a gyermeki szereppel és azzal a viselkedéssel, amit a tanár részéről kap. Nem képes a tanárt tisztelni és elfogadni irányító

²² http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/soltagnes/sa_irm_2009_1_5.1.pdf Solt Ágnes: Támogató és gyengítő faktorok a kriminális érintettség kialakulásában 8.

szerepét, hiszen korábban ezt a mintát nem sajátította el. Így a kötöttségekkel járó iskolai rendszert és a tanárral kialakítandó szabályozott interakciót személyisége korlátozásaként és teljes szabadságának elvesztéseként éli meg. Általában ezek az alapjai az iskolai viselkedési zavaroknak és ennek következtében a rossz iskolai teljesítménynek, melynek számtalan további következménye van (pl: végzettség hiánya, munkanélküliség, beszükölt világnézet, a gondolkodás kiforratlansága), melyek szinte örvényként húzzák a fiatalkorút a kriminális világ vonzásába.

- Baráti társaság/kortárs kapcsolatok: A baráti társaság mind negatív, mind pozitív irányba is befolyásolhatja a fiatal személyiségének alakulását. „A rossz családi környezet, továbbá az iskolai kudarcok miatt az ilyen körülmények között élő gyerekek mind a családot, mind az iskolát kényszernek élik meg, ahol nem jutnak sikerélményhez. Ezért inkább keresik a hasonló korú és társadalmi helyzetű kortársaik társaságát, ahol a problémák azonossága és a felfogás miatt elfogadó környezetet találnak. Így nagy valószínűséggel válnak a bűnöző galerik tagjaivá, korán prostituálódnak, korán próbálják ki a kábítószeret.”²³ Az ilyen baráti társaságokra általában sem a szülők, sem az iskola felügyelet nem terjed ki, így ellenőrzés hiányában ezek a csoportok saját belső normarendszert alakítanak ki és eszerint működnek, de sajnos ezek a társasági normák elvárásai sokszor egyáltalán nem egyeznek a társadalmi vagy jogi normákéval. Ezekben a csoportokban kezdetben nagy húzóerő lehet a kíváncsiság, a játék, majd később a féktelenség, a tombolni akarás, a kalandvágy és az egymás előtti bizonyítási vágy. Jellemző rájuk a fokozott éjszakai élet – ez szinte életformává válik - és ezek kellékei, az alkohol, a cigaretta és a drogfogyasztás. Ennek az életmódnak a huzamosabb ideig való folytatása később már kihat a nappali teljesítményre is, ennek első jelei, hogy a fiatal nem tud helytállni a munkában vagy az iskolában. Emellett a kortársi csoportokban kialakult és elfoglalt helyük, státuszuk is nagy hatással van a fiatal önképének kialakulására.

- Lakókörnyezet: A már kifejtett személyiség cselekvéseinek, magatartásának enged teret a lakókörnyezet, így a benne élők viselkedése határozza meg egy adott környezet milyenségét. De úgy gondolom, hogy ez a hatás visszafelé is érzékelhető, a lakókörnyezet, mint a fiatalkorú tágabb élettere is nagy hatással van a személyiség fejlődésére. Más a helyzet a nagyvárosban élő fiatalok és a kisebb közösségekben – kisvárosokban, falukban, községekben – felnövő fiatalok szocializációjában. Manapság érezhető, hogy a városi életforma felértékelődött gazdasági, társadalmi és kulturális okoknál fogva. Ennek a pozitív

²³ Korinek László: Kriminológia II. kötet. Magyar Közlöny Lap és Könyvkiadó. Budapest 2010. 32-33.

hatásai mellett számtalan negatív hatása is van a személyiség fejlődésére. Az elidegenedés és - a családon, barátokon kívüli – személytelen viszonyok teret engednek a fiatalok bűnözésének terjedésére és a nagyfokú látencia kialakulására. A nagyvárosokban a családnak és az iskolának sokszor nincs, vagy nagyon kevés a rálátása a fiatal egyéb szabadidő elfoglaltságára. Így itt nagyon gyakori a kriminális csoportokhoz való kötődés kialakulása. A nagyvárosi milliók szervesen környezetében nem érzi magát az ember felelősnek mások tetteiért, így könnyen elmegy a deviáns viselkedések, esetleg kisebb bűnelkövetések mellett. Míg emellett a kisebb lakókörnyezetben összetartóbb közösség alakul ki. Nagyobb figyelemmel kísérik egymás és a fiatalok tevékenységét és ez a figyelem visszatartó hatású lehet a fiatal számára is. Itt mindenki tudja, hogy ki kivel barátkozik, mivel tölti szívesen a szabadidejét, így a bűnöző csoportok kialakulására is kevesebb az esély. Fontos még a lakókörnyezet szempontjából a munkavállalás és az elhelyezkedési lehetőség, mert ahol ezek nincsenek biztosítva, ott a fiatalok hátrányba kerülnek és könnyen a züllés útjára térhetnek. Különösen veszélyeztető faktorként szerepel a bűnügyileg fertőzött lakókörnyezet. Ahol nem csak arról van szó, hogy nem veszik észre vagy nem avatkoznak bele a fiatalok kriminális viselkedésébe, hanem erre ösztönzik őket. Az ilyen környezetből a legnehezebb kijutni, hiszen mind otthon, mind az őt körülvevő környezet is negatív példákat állít a fiatal elé, de ő ezt nem negatívként érzékeli, hiszen ez a viselkedés abban a millióban elfogadott, így nem érzi ezt helytelennek és ennek következtében ezeket a viselkedésformákat sajátítja el. Másik veszélyeztető elem lehet fiatalok egy részénél a gyakori költözködés, mivel ez viszonylag névtelenséget jelent, így sok esetben nem alakul ki a környezet iránti hűség és az eziránt érzett felelősség. Emellett a fokozott bizonytalanság is jellemző, hiszen a fiatal nem tud állandó baráti kapcsolatokat kialakítani és nincs ideje az iskolai közösségbe sem beilleszkedni..

- Média hatása: A média szerepe a mai világban kulcsfontosságúvá vált. A fiatalok nagy többsége naponta kerül kapcsolatba a tévével vagy az internet használatával és akár órákon keresztül képesek ezzel tölteni szabadidejüket és az ott látottak nagy befolyással vannak életmódjukra, kommunikációs kultúrájukra, kapcsolati mintájukra, értékrendjükre és gondolkodásmódjukra. Ennek tekintetében a média kiemelkedő jelentősége hatással van a fiatalok személyiségére és esetenként valószínűsítheti a hajlamot a deviáns magatartás tanúsítására. „A televízió anélkül befolyásolja mind a fiatal, mind az idősebb nézőket, „hogy azok tudatában lennének a rájuk gyakorolt elementáris hatásnak”. Azaz a képernyő előtt ülve megtartjuk szabadsághitünket, de közben cselekvéseink irányát egyre jobban a média manipulálja, és a fiatal korosztály egyre gyakrabban az ott tapasztalt viselkedési formákat utánozza. Hasonló stílusban beszélnek a felnőttekkel és a barátaikkal, ahogy az egy

kibeszélőshowban is előfordul. Az erőszak, az agresszió és a verbális durvaság mellett az ő értékrendjében is változás következik, következhet be, mert a családi és a baráti kapcsolatok hiánya miatt a média, elsősorban a televízió marad az értékközvetítő, a titkos nevelőjük. A tanulás, a hosszabb és keményebb életpálya helyett gyors érvényesülésre törekszenek, mindent rögtön meg akarnak szerezni, akár jogtalan elvétellel is. Nincs is ezen csodálkozni való, mert „a fényűzést, a gazdagságot látják a mai „sztárokról” készült műsorokban, így „sztárjaikban” sem a sok munkát, hanem a gyors érvényesülést értékeli”²⁴ Ez a gyors érvényesülés törvényes módon csak látszólag érhető el mindenki számára. A fiatal így a gyorsabb feljebbjutás érdekében a bűnözés felé fordul, annak reményében, hogy a gazdagság és a hírnév számára is érhető lesz előbb-utóbb.

4.2. Makrokörnyezeti tényezők:

A makrokörnyezet az embert körülvevő, tőle függetlenül létező tágabb környezet. „Az egyes társadalmi csoportok között a társadalmi távolság megnőtt, a társadalmi kapcsolatok törékennyé váltak, a családokon belüli összetartó erő és a társadalmi rétegből való kilépési mobilitás csökkent és a helyzetet tovább rontja, hogy az iskolarendszer nem képes a meglévő különbségeket kiegyenlíteni, sőt tovább növeli azokat. Mindezek a jelenségek egy értékválsághoz vezettek, amely a jogkövető, törvénytisztelő állampolgári magatartást megingatta, a társadalom egyre erőszakosabbá vált. Az erőszakot és az agresszivitást a gyerekek ugyanúgy tanulják meg, mint más viselkedési módokat, azaz mások magatartását utánozzák.”²⁵ Az eredményes szocializáció szempontjából tehát a mindenkori környezet színteret ad a normák gyakorlásához, másrészt közvetíti az elvárásokat és visszajelez, hogy az egyén hol tart a folyamatban.²⁶

A makrokörnyezeti elemek azoknak a lényeges társadalmi viszonyoknak az összessége, amelyek meghatározzák egy adott társadalom típusát, alapberendezkedését és ezek újratermelődési folyamatát. A makrokörnyezet elemei az elosztási viszonyok, osztály- és rétegviszonyok, tudati viszonyok és a kulturális javakban való részesedés viszonyai. Az elosztási viszonyok azt jelenti, hogy a társadalmi javak az ország gazdasági helyzetének

²⁴ Bakos Eszter: A fiatalkorúak bűnözése és a média összefüggései <http://jesz.ajk.elte.hu/bakos42.html>

²⁵ Farkas Helga: A fiatalkorúak és a mediáció. Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar. 2010. 11.

²⁶ Verébné Sprencz Brigitta: Fiatalkorú bűnözők vizsgálata - különös tekintettel a családi szocializációra. Debreceni Egyetem Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kar. 2006. 8.

megfelelően igazságosan vannak-e elosztva, de ide tartozik a termelési eszközök tulajdonformája is. Osztály- és rétegviszonyok is meghatározóak a társadalom jellemzésében. Sok esetben ez is hozzájárul a bűnözés kialakulásához, mert a gazdagok és a szegények közötti nagy vagyoni különbségek általában elégedetlenséget és frusztrációt szülnek. Ennek következtében a társadalom alacsonyabb anyagi szintjén lévő személyei ezt jogos oknak tarthatják a bűnelkövetésben. A kulturális javakban való részesedés viszonyaiban lévő óriási különbség is makrokörnyezeti okként tartható számon. Hiszen mindenkiben – szegényben és gazdagban – is meg van a kulturálódásra való törekvés és igény, ennek egyenlőtlensége is vezethet hosszútávon kisebb fajta bűncselekményekhez. Mindezek a makrokörnyezeti tényezők okozhatják azt, hogy a társadalom által elvárt szerepekben való helyt nem állás, a meg nem felelés /inkompetencia/ fájdalmas kudarcélményekkel terheli meg a válságban lévő serdülőt. Értéktelennek érzi magát, feladja a becsvágyát, terveit, álmodozásait, sikerekre, hatékonyságra való törekvését. Passzívvá, sodródóvá, vagy ellenségessé, támadóvá válik. Realitásérzéke ahelyett, hogy fejlődne, csökken, s ezért mindenre másképpen reagál, mint a többi serdülő. Kiszámíthatatlanabb, nehezebben lehet megközelíteni.²⁷

²⁷ Verébné Sprencz Brigitta: Fiatalok bűnözése vizsgálata - különös tekintettel a családi szocializációra. Debreceni Egyetem Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kar. 2006. 8.

5. Nemzetközi kitekintés

Mind a hazai, mind a nemzetközi média központi kérdésként foglalkozik a gyermek- és fiatalkori bűnözéssel, a jelenség egyre brutálisabb, erőszakosabb voltát, a bűncselekmények elszaporodó jellegét és az elkövetők egyre fiatalabb generációit emlegetve.²⁸ Hazánkhoz hasonlóan más országokban is központi kérdés a fiatalkorúak igazságszolgáltatásával kapcsolatban, hogy az egyes célok, milyen arányban jelenjenek meg a jogi normákban? Vajon az állam büntetőigénye, a megtorlás, a társadalom védelme vagy a fiatalkorú nevelése és szocializációjának sikeresebb elősegítése a fontosabb? Ezekről a kérdésekről a nemzetközi vélemény sem egyezik meg egyértelműen. A fiatalkorú bűnelkövetőkkel kapcsolatos számos kutatás és konferencia során igyekeznek erre a megoldást találni. Európában is megjelentek az elkövetők egyes speciális, különösen problematikus csoportjai, mint például az erőszakos elkövetők, a fiatal bevándorlók vagy a kisebbségek tagjai, a kábítószer, illetve alkoholfüggő kiskorúak és utcagyerekek.²⁹

A lányok bűnözése

A nemzetközi bűnözésen belül is újkeletűnek mondható a lányok bűnözésének problémája, főképp amiatt, hogy aránytalanul nő az általuk elkövetett bűncselekmények száma. Németországi kutatások szerint 1995 óta 27%-al nőtt a fiatalkorú lányok által elkövetett ismertté vált bűncselekmények száma. Ez az adat a 2000-es évek közepére már 120 ezerre tehető. Persze, ez az emelkedő tendencia a nők minden életkori csoportnál jellemző. A fiatalkorú lányok által elkövetett bűncselekmények között megjelentek a súlyos rablások, testi sértések, amelyek korábban nem voltak jellemzőek erre az elkövetői csoportra. Ha kitekintünk Európából, akkor az Egyesült Államok területén látható változás még aggasztóbb lehet. A tengerentúlon már 1983-tól érzékelhető a lányok bűnözésének fokozottabb elterjedése. Az 1983 és 1992 közötti időszakban a letartóztatott fiatalkorúak tekintetében jóval nagyobb arányban nőtt a lányok száma és aránya, mint fiúké, különösen az erőszakos bűncselekményeket illetően. Ez a tendencia tovább folytatódott és azóta is tart. Ha az 1992 és 2003 közötti időszakot vesszük górcső alá, akkor láthatjuk, hogy a letartóztatott fiatalkorúak

²⁸ Csemáné Váradi Erika: Új tendenciák a fiatalok bűnözésében – nemzetközi kitekintés. Rendészeti Szemle 56. évf. (2008) 7-8. sz. 79. o.

²⁹ Csemáné Váradi Erika: Új tendenciák a fiatalok bűnözésében – nemzetközi kitekintés. Rendészeti Szemle 56. évf. (2008) 7-8. sz. 79. 80. o

között a lányok száma a könnyű testi sértésnél a kábítószerrel és az alkohollal kapcsolatos bűncselekményeknél, az ittas járművezetésnél vagy a garázdaságnál erősödött leginkább.

Bűncselekmények elkövetői arányainak változása

Bűncselekmény	Lányok	Fiúk
	%	
Súlyos testi sértés	-2	-31
Könnyű testi sértés	+36	+1
Betöréses lopás	-27	-41
Lopás	-19	-43
Járműlopás	-44	-54
Rongálás	-11	-36
Fegyverviselés (tartás)	-22	-42
Kábítószerbűncselekmények	+56	+13
Alkohol bűncselekmények	+26	-5
Ittas járművezetés	+83	+25
Garázdaság	+46	+2

Ezek a kutatások nem csak az elkövetett bűncselekményekre terjedtek ki, hanem vizsgálták a lányok demográfiai, szociális, egyéni jellemzőit is. Melyek szerint a lányok egyre fiatalabb korosztályokból kerülnek ki. Nagyobb arányban fordulnak a bűnözés felé azok a lányok, akik rendezetlen családi körülmények között nőttek fel. Általában egyetlen szülője nevelte (legtöbb esetben az édesanya) és rendszerint rossz anyagi és szociális körülmények között. Iskolai teljesítményük gyenge vagy ingadozó és sok esetben nem végzik el a középiskolát. A kortársi csoport vagy kisebb nagyobb lakókörnyezetük erősen bűnözéssel fertőzött. Emellett manapság az Egyesült Államokban nagy problémát jelent a színesbőrűek bűnözése, például a letartóztatott lányok 50%-a afroamerikai, 13%-a hispanoamerikai. Nagy arányban fordulnak elő azok a lányok is, akiket valamilyen módon bántalmaztak, legyen ez fizikai vagy szexuális bántalmazás. Azaz, ezek alapján sok az olyan lány, aki áldozatból elkövetővé vált. Ebben az esetben általában a a korábbi áldozati helyzet és az eközben átélt lelki sérülések lehetnek az okai a későbbi deviáns viselkedésnek. A kutatók szerint a lányok bűnözésének okai a társadalom változásaiban is kereshetők. A lányok problémái és kudarcai ugyanazok, de ezeknek a feldolgozása más síkra terelődött. Míg a 80-90-es években a lányok problémáikkal önmagukban küzdöttek meg, így ez nem is volt veszélyes a társadalomra, hanem általában csak a szűk környezet tagjai figyeltek fel rá, vagy sajnálatos módon még ők sem. A mai világban dübörög az emancipáció, ennek megfelelően a lányok megküzdési

stratégiái is tudatalatt változtak. Kinyílt a világ és az önpusztító magatartás, a felgyülemlett düh és agresszió iránya már nem befelé, hanem kifelé zajlik. Ez már jól érzékelhető a társadalom számára is. A kutatók említést tesznek arról is, hogy a mai média hatása nemcsak a fiúkat veszélyezteti, hanem ugyanúgy a lányokat is, hiszen olyan mozi és tévéfilm hőseit látják maguk előtt (pl: Lara Croft, Charlie angyalai), akik képesek az erőszakot a nőiességük részévé tenni.

Más felvetések:

- a lányok az erőszakot használják elismertség vagy tisztelet kivívására (ez leginkább a bandákban vagy a csoportos elkövetésben játszik nagy szerepet)
- a lányok uralkodási vágya mások felett, ehhez használ erőszakot
- védekező mechanizmusként az egyre erőszakosabb és egyre elviselhetetlenebb környezettel szemben
- lehet lázadás is a megszokott, hagyományos női szerep ellen

6. A fiatalkorú női fogvatartottakról

Ebben a fejezetben amellet, hogy szeretném ismertetni a női fiatalkorú fogvatartottakra vonatkozó szabályokat és irányelveket és az ezek háttérében álló kriminológiai szemléletet mégis elsősorban inkább a kutatási észrevételeimet szeretném leírni.

A szabadságvesztésre ítélt fiatalkorúakra vonatkozó jogszabályok az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról és a 6/1996 (VII. 12) IM rendelet a szabadságvesztés végrehajtásáról. Ezek a jogszabályok általánosan rendelkeznek a büntetés-végrehajtásról és ezeknek a jogszabályoknak egy fejezetében szólnak a fiatalkorúakról. Azaz hasonlóan a büntető anyagi joghoz itt sem külön jogszabályban van meghatározva a fiatalkorúakra vonatkozó jogi normák.

Először is kifejteném a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi jogi szabályokban foglalt rendelkezéseket a büntetési nemekről, hiszen ezek szolgálnak az alapjául a későbbi büntetés végrehajtásának.

A Btk. VII. fejezetében rendelkezik a fiatalkorúakról, ezen belül meghatározza : „108. § (1) A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává válják. (2) Büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető. (3) Szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.”³⁰ Azaz ennek értelmében fiatalkorúval szemben büntetés kiszabni csak indokolt esetben szabad. Szabadságában korlátozni pedig csak a legvégső esetben van lehetőség. Így valósul meg az a cél, hogy a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozóan az állam büntetőigénye másodlagossá váljék, és ezen elkövetők nevelése és az ezzel elősegített reintegrációja az elsődleges.

A fiatalkorúakra a Büntető Törvénykönyvben foglalt összes büntetés, mellékbüntetés és intézkedés alkalmazható az életfogytig tartó szabadságvesztés kivételével. Ezekre persze az életkort figyelembe véve különböző korlátozások vonatkoznak. A javítóintézeti nevelés csak rájuk vonatkozó intézkedésként került a Btk-ba. A büntetési nemek megegyeznek a felnőttekével, de a szabadságvesztés, a közérdekű munka és a pénzbüntetés tekintetében a

³⁰ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

VII. fejezet tartalmaz megkötéseket. A fejezet témaköre a fiatalkorú női fogvatartottak, ezért a következőkben csak a szabadságvesztés büntetés felnőttekétől való eltéréseire térnek ki részletesen. „**110. § (1)** A fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés legrövidebb tartama bármely bűncselekmény esetén egy hónap.”³¹ Azaz ennek értelmében, a különös részben foglalt összes bűncselekmény esetében a speciális minimum 1 hónap. Ez a büntetés alsó határa, a felső határ a további életkortól is függ, ebben az esetben a választóvonal a 16. életév betöltése. „**(2)** A bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama **a)** életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény esetén tizenöt év; **b)** tíz évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén tíz év. **(3)** Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét be nem töltött fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama tíz év. **(4)** A (2) és (3) bekezdés esetén kívül a fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama öt év akkor, ha a bűncselekmény öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő.”³² Ezeknek a szakaszoknak az értelmében amennyiben az elkövető a 16. életévét még nem töltötte be és a büntetési tétel az öt évet nem haladja meg, akkor a büntetési tétel nem változik, ha a büntetési tétel meghaladja az öt évet, akkor a büntetése tétel felső határa öt év, ha életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető a bűncselekmény, akkor a büntetési tétel maximum tíz év. Ha az elkövető elmúlt 16 éves, akkor az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény esetén a kiszabható szabadságvesztés felső határa tizenöt év. Ezekkel a rendelkezésekkel a jogalkotó egyértelműen enyhébben ítéli meg a szabadságvesztésre ítélt fiatalokat. Emellett a végrehajtás módjában is rendelkezik rájuk vonatkozóan. „**111. § (1)** A fiatalkorú szabadságvesztését a fiatalkorúak büntetésvégrehajtási intézetében kell végrehajtani.”³³ Azaz, ennél a rendelkezésnél fogva egyértelmű, hogy a fiatalkorúaknak külön intézetet, vagy a meglévő felnőttek számára fenntartott büntetés-végrehajtási intézeten belül, de tőlük teljesen elkülönülten kell biztosítani. Ezen belül, - ahogy a felnőtt fogvatartottnál is – a nemek szerinti elkülönítés is kötelező. Ennek a megvalósulása csak egy intézményben van példa, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. objektumában, ahol a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetén belül vannak elhelyezve fiúk és lányok is. A fiatalkorú férfi fogvatartottak számára ez regionális intézet, azaz ide tartoznak a Bács-Kiskun,

³¹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

³² 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

³³ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

a Szolnok, a Békés és a Csongrád megyeiek. A lányok számára ez országos hatáskörű intézet, mert az országban egyedülállóan csak ez az intézet látja el a fiatalkorú lányok jogerős vagy előzetes fogvatartását. Így nem is volt kérdéses, hogy látogatásom és a dolgozatom elkészítéséhez szükséges adatgyűjtést ebben az intézetben végezzem. A fiatalkorúakra vonatkozó további büntető anyagi jogi szabályok:

„111. § (2) A fiatalkorúak börtönében kell végrehajtani a szabadságvesztést, ha

a) a fiatalkorút büntett miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik,

b) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú visszaeső vagy szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték.

(3) A (2) bekezdés esetén kívül a szabadságvesztést a fiatalkorúak fogházában kell végrehajtani.”³⁴ Ennek értelmében a fiatalkorú fogvatartottak esetében csak két végrehajtási fokozat áll rendelkezésre – a felnőtteknél három -, ez a börtön és a fogház. A börtön súlyosabb büntetés-végrehajtási fokozata alá esnek a kétévi szabadságvesztésre ítélték, minden visszaeső bűnelkövető és azok a szándékos elkövetők, aki előtte már javítóintézeti nevelés alá esett. Mint a fiatal lányok esetében végzett adatgyűjtésemből kiderül, a javítóintézeti nevelésből börtönbe kerültek száma igen magas, de erről később hosszabb kifejtést fogok végezni a dolgozatomban.

(4) Ha az elítélt a szabadságvesztés megkezdésekor huszonegyedik életévét betöltötte vagy a végrehajtás alatt tölti be, a bíróság a 42–44. §-ok alapján határozza meg a szabadságvesztés végrehajtásának fokozatát. A büntetés-végrehajtási szabályozás alapján a fiatalkorú nem a tizennyolcadik életévét követően, hanem a huszonegyedik életévét követően kerül felnőttek számára fenntartott büntetés-végrehajtási intézetbe. Ha az elkövető a büntetés-végrehajtása alatt tölti be a huszonegyedik életévét, akkor az intézet legalább azelőtt 30 nappal előterjesztést küld a büntetés-végrehajtási bírónak egy értékelő véleménnyel együtt. Ő fog dönteni a büntetés-végrehajtás további fokozatáról. A Btk. VII. fejezetéből még kiemelendő a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásával kapcsolatban a pártfogó felügyelet. „119. § A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, a próbára bocsátott, a feltételes szabadságra bocsátott, a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott és az a fiatalkorú, akivel szemben a vádemelést elhalasztották, pártfogó felügyelet alatt áll.” Ez egy nagyon fontos jogintézmény a fiatalkorúak nevelésével és további reintegrációjával kapcsolatban, éppen ezért a jogalkotó ezekben az esetekben kötelezővé teszi a pártfogó felügyelő alkalmazását. Ez a felnőttkorúak

³⁴ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

estében csak egy lehetőség, de a fiatalkorúaknál a bírónak nincs mérlegelési jogköre, ezzel is növelve annak az esélyét, hogy a büntetések és intézkedések elérik céljukat.

A következőkben kifejtem a fiatalkorúakra vonatkozó büntetés-végrehajtási intézeten belüli szabályokat. Ezeknek az ismertetésekor csak a speciális, felnőttektől eltérő szabályokat fogom csak kiemelni, hiszen nem célom a büntetés-végrehajtás egészének vizsgálata. Ennek leírásához elsődleges forrásom a 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról, a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet Fiatalok Regionális Bv. Intézetének házirendje és az ebben az intézetben tett látogatásom alkalmával, a fiatalkorú lányokkal foglalkozó nevelő tiszt elmondásai és a látogatás során szerzett személyes tapasztalataim.

A fiatalkorú lányok – mint minden más fogvatartottnál is – szabadságvesztés vagy előzetes letartóztatás megkezdése esetén az első állomás a befogadás. Ekkor kötelező értesíteni meghatározottakon kívül – hetvenkét órán belül a lakóhely szerint illetékes gyámhatóságot, a törvényes képviselőt, a gyámság esetén a gyámot, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett fiatalkorú esetén az illetékes területi gyermekvédelmi szakszolgálatot. Ezeket a szerveket később a szabadításkor is értesíteni kell. A fiatalkorú először kötelező felkészítő részlegbe elhelyezni és ezalatt róla a környezettanulmányt a pártfogó felügyelői szolgálatról be kell szerezni. A fiatalkorú megismerése érdekében a gyámhatóságtól, törvényes képviselőtől illetve nevelésbe vett fiatalkorú esetén a gyermekvédelmi szolgálatról az intézet véleményt, információt kér, így személyre szabottan is bővebb információ áll rendelkezésükre a büntetés végrehajtásával együtt érvényesülő nevelés elkezdéséhez. A befogadáskor kötelező a pszichológussal való elbeszélgetés, ami tovább mélyíti a személyről kialakított információkat, esetleg feltérképezi a személlyel kapcsolatos veszélyeket, gondolok itt például a szuicid hajlamra. A továbbiakban is bármikor fordulhatnak a pszichológushoz. Az intézetben pszichiáteri szakrendelés igénybevételére is van lehetőség, de ezt a lányok ritkán veszik önként igénybe. Az ő feladata, hogy esetleg valamilyen pszichiátriai gond esetén gyógyszeres kezelést is alkalmazzon, de erre már jó ideje nem is volt példa ebben az intézetben. Maga az elhelyezés szabályaiban nincs eltérés a felnőttektől, illetve a fiatalkorú férfiaktól. A fogvatartottnál tartható tárgyak, illetve tiltott tárgyak, az elítélt egyéni felszerelése, a zárka és lakóhelyiség berendezései, felszerelési tárgyai megegyeznek. A parancsnok határozza meg - a jogszabályok keretei között a - a fiatalkorúak életrendjére, az elhelyezési körletük belső rendjére, az intézeten belüli mozgásukra vonatkozó előírásokat, de figyelembe kell vennie a korosztályoknak megfelelő sajátos szükségleteket és törekedni kell a

fiatalkorút érhető káros hatások elkerülésére. A körleten egyszemélyes lakózárkákban vannak elhelyezve a lányok. Úgy nevezett pavilonban, melynek középpontjában egy nagy tágas tér van asztalokkal, innen nyílnak a lakózárkák és a közös helység. A lányok pavilonjában 15 fő elhelyezésére van lehetőség. Látogatásomkor is egyből szembetűnt a női körlet igényessége és szellemisége. A falakra festett virág motívumokat készítettek a lányok. A befogadást követően megtörténik a lakóegységbe és nevelési csoportba történő sorolás. A nevelők, előadók valamint a felügyelők irányítják a csoport körleten belüli életét, szervezik a szabadidős, oktatási és szakköri tevékenységeket. A körleten belül, amint tapasztaltam nincsenek nagy klikkesedések, ami általában jellemző a lányokra. Ennek legfőbb oka a kis létszám. A nevelő szerint, amikor nagyobb a létszám, akkor más sokszor fordulnak elő csoportosulások, de ezt igyekeznek megakadályozni. A fogvatartottakon belül is vannak erősebb, kiemelkedőbb vezetői alkatú lányok, akik hangadók a körleten belül. Ezek a lányok általában jellemük és személyiségük alapján kerülnek ilyen szerepbe, nem az elkövetett bűncselekmény alapján. A lányok sokszor fújnak egymásra, szurkálódznak, piszkálódznak és gyakorta rosszindulatúbbak mint a fiatalkorú fiúk. Egymást ritkán ítélik meg az elkövetett bűncselekmény alapján, erre kivétel például a gyermekét megölő fiatalkorú anya, de általában idővel őt is befogadja a közösség. Muszáj alkalmazkodniuk egymáshoz és a megadott feltételekhez, máshogy szinte nem lehet az intézetben időt eltölteni. Vannak könnyebben alkalmazkodók és vannak lázadók is, ezt a nevelőknek és a felügyelőknek kezelnie kell. A nevelő szerint sokkal több gond van a lányokkal, mint a fiúkkal, de ettől függetlenül jelenleg elég jól kezelhetők a fiatalkorú fogvatartott lányok. Engedelmeskedő, együttműködő a közösség. Ezt az ott tartózkodásom alatt is tapasztaltam. Belépve szinte úgy éreztem magam, mintha egy iskolai osztályba érkeztem volna. A lányok viszonylag jókedvűek voltak, beszélgettek, nevetgéltek. Közülük vannak kialakult szorosabb barátságok, de összességében mindenki kedveli egymást. Nagytöbbségük a nevelővel és a felügyelővel tisztelettel beszélnek és szívesen együttműködnek. Kérésükre az általam feltett kérdésekre válaszolnak és a kérdőívet kitöltötték. Egy lány volt, aki nem volt hajlandó kitölteni a kérdőívet és beszélgetni nem szeretett volna. A felügyelő elmondta, hogy mindig vannak olyan lányok, akik durcásabbak, rosszkedvűek, de ez egyrészt életkori sajátosság is náluk, másrészt általában a bent eltöltött idővel is változik a hangulatuk. Számukra talán a legfontosabb erőt adhat kívülről a család, a barátok támogatása, ami a kapcsolattartással valósul meg. Ennek elsődleges szabálya, hogy a hozzátartozóival és az engedélyezett személyekkel, csak a házirendnek megfelelő módon tarthat kapcsolatot, ennek megszegése fegyelmi vétséget valósít meg. A fogvatartottak levelezésének gyakorisága és

terjedelme nem korlátozott. Így ez számít a legtöbb fogvatartott, így a fiatalok legfontosabb kapcsolattartási módjai közé. A megkérdezettek lányok közül 6-ból 4-en tartanak szoros levelezési kapcsolatot a szüleikkel, ez heti 1-2 levelet jelent. Elmondásuk szerint nagyon fontosak számukra a kívülről érkező levelek, hiszen sok támogatást kapnak. 1-2 lány van csak aki a barátaival is tart fent kapcsolatot. A nevelő szerint általában a barátok könnyen lemorzsolódnak és nem foglalkoznak a intézetbe kerülőkkel, ami sajnos elég negatív hatással is lehet, mivel a lányok kiesnek a kortársi csoportból, ami sokszor rosszul érinti a későbbi visszailleszkedésüket a társadalomba és ezen belül a saját kortársaik közé is. A kapcsolattartóval illetve más személlyel folytatott levelezését ellenőrzik, de a hatóságokkal, nemzetközi szervezetekkel és jogi képviselőivel való levelezését nem ellenőrizhetik. A másik kiemelt kapcsolattartási mód a telefonbeszélgetés. A pavilonba telepített telefonkészülékeket az ott elhelyezett fiatalok használhatják. A befogadást követően – amennyiben rendelkezik letéti pénzzel – legyártásra kerül egy vonalkódos kártya, amelyen fényképe, neve, nyilvántartási száma szerepel. Ennek használatával tud később telefonhívást indítani. A hívást ellenőrzik és közben egy „WEB” kamerába kell néznie. Egy fogvatartott minden órában legfeljebb 10 percet telefonálhat. Használható hétköznaponként 10.00 és 12.00 és 16.00 és 18.00 óra között, hétvégén 10.00 és 18.00 között. A lányok ezt is igénybe szokták venni, de kevesebb gyakorisággal, mint a levelezést, feltehetőleg anyagi okok miatt is. Az legritkább, de talán legszemélyesebb kapcsolattartási mód a látogatás. A fogvatartott részére a látogatást a nevelő közreműködésével és látogatási engedély kiadásával bonyolítják le. Az intézetben elhelyezett elítéltek havonta egy alkalommal a hónap második szombatján asztal mellett ütemezés szerinti időpontban jutalomként maximum 2 óra időtartamra. Az előzetes letartóztatottnak valamint nem jogerős elítéltek havonta egy alkalommal 1 óra időtartamra fülkés beszélőben. Egy időben négy látogatót fogadhat, akik közül legalább egy, legfeljebb két személy nagykorú. A látogatás e célra berendezett helységben, felügyelet mellett zajlik. A lányok által elkövetett bűncselekmények felmérése számomra is meglepő eredményt hozott. Mivel a szabadságvesztés a fiatalok számára a legutolsó büntetőjogi eszközként értékelhető –mint már korábban felsoroltam, hogy milyen bűncselekményért jár szabadságvesztés -, így ide a súlyosabb bűncselekmények elkövetői kerülnek. De az mégis elgondolkodtató, hogy a lányok által elkövetett bűncselekmények nagy része erőszakos bűncselekmény és sok esetben életellenes bűncselekmény. A hat megkérdezett lányból ketten emberölésért, egy lány emberölés kísérletéért ül. Egy lány súlyos testi sértésért kapott 4 évet, egy másik zsarolás, kerítés, 33 rendbeli lopás, közokirat hamisítás miatt kapott szabadságvesztés büntetést és van, aki lopás, okirattal való visszaélés és hamis tanúzás miatt

felel. A nevelővel való elbeszélgetés alapján ezek a bűncselekmények a legjellemzőbbek a fiatalok lányokra. Meglepő módon sokkal többször fordul elő életellenes elkövető a lányok körében, mint a fiúknál. Egyre súlyosabb és erőszakosabb bűncselekmények felé tendál a lányok bűnözése. Míg korábban inkább esetleg felbujtóként vagy bűnsegédként vettek részt a bűncselekményekben, manapság már ők az elkövetők, csoportos elkövetés esetén már vezető szerepet is betöltenek az adott csoport bűnelkövetése során. A vezetői szerep felvállalásának oka egyrészt a mai világban jellemző kiteljesedő feminizmus és az ennek hatására is bekövetkező női szerepek változása. Nagyon elterjedt a csoportos rablás, ami mered-nem mered alapon bátorsági próbaként is működik a csoporton belül. Nagyon ritka az egyedüli elkövetés, általában fiatalokkal, de több esetben felnőttkorúakkal együtt követik el a bűncselekményeket. Átlagos fogvatartási idejük 3-4 év, de van olyan fiatal lány, aki 11 év börtönt kapott emberölésért. Amit még kiemel a nevelő tiszt, hogy nagyon jellemző, hogy nevelőotthonból érkeznek a lányok, a 9 fogvatartott közül négyen. Közülük azonban mindenki most tölti első szabadságvesztés büntetését. A felmérés alapján szinte mindenkinél tisztán kirajzolódik, hogy a család rendezetlen körülményei vagy a baráti csoport negatív hatása hozzájárul a bűnelkövetéshez vezető úton való elinduláshoz. A lányok közel felénél a családi körülmények nem rendezettek, vagy az egyik vagy mindkét szülő hiányzik a családból. Ezek a lányok a feltett kérdésekre válaszolva elmondták, hogy ez a legfőbb oka annak, hogy ide kerültek. A lányok másik felénél a baráti társaság volt a meghatározó. Kifejtették, hogy iskolába nem nagyon jártak, nagy hatással és befolyással volt rájuk a baráti társaság. Szabadidős elfoglaltságnak a bulizást, az alkohol- és kábítószerfogyasztást jelölték meg elsődlegesen. A bűnelkövetés legfőbb okaként a befolyásolhatóságukat, a kicsapongó életmódot és a rossz baráti társaságot jelölték meg. Rájuk kifejezetten jellemző a csoportos elkövetés. Jövőképük bizonytalan, a barátaik a szabadságvesztésük miatt már nem állnak ki mellettük. Egyetlen lehetőségük, hogy a szabadulásuk után családi segítséggel a saját lábukra állnak, esetleg szakmát tanulnak és igyekeznek beilleszkedni egy új közösségbe.

1979. évi 11. törvényerejű rendelet „50. § (1) Biztosítani kell, hogy a fiatalok munkás, illetőleg betanított munkás képzésben vegyen részt, és lehetővé kell tenni, hogy középfokú tanulmányokat folytasson.” 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 211 §. alapján: „Az oktatásban vagy szakmai képzésben részt vevő fiatalok – a szabadságvesztés végrehajtási fokozatára tekintet nélkül – azonos tanulmányi osztályba, illetve tanulócsoportba is beoszthatók.” Ezek alapján biztosítani kell a fiatalok számára, hogy tanulmányaikat folytatni tudja. A fiatalok női fogvatartottak között nagyon jellemző az aluliskolázottság. Jellemzően 6-8 osztály végeztek el, a középiskolások aránya alacsony és a felsőoktatásban tanulók száma

elenyésző. Míg a fiatalok között magasabb számban középiskolások vannak. Az általános iskolás oktatás magántanuló rendszerben folyik, emellett a bv. különböző tanfolyamokat is szervez időszakos jelleggel és később a megszerzett bizonyítványban nem szerepel, hogy azt büntetés-végrehajtási intézetben szerezte. Az oktatás sajnos nem működik megfelelően. Általában külső iskolákkal történő megegyezés alapján külső tanárok adnak órát a lányoknak. De gyakran előfordul, hogy a tanár nem szívesen jön be hozzájuk, így legjellemzőbben könyvből tudnak tanulni. Sajnos az oktatásra való igény sem túl magas. Ehhez hozzájárul a szülői minta is, hiszen a felmérés alapján a lányok nagy részének a szülei csak 8 általánost végeztek el, a többiek között akad még szakmunkásképzőt végzetek is, de gimnáziumi tanulmányokat elvégzett szülők esete nagyon ritka. A lányok nem szívesen tanulnak, főleg azok nem, akik általános iskolások, de mivel 16 évig tankötelesek ezért kötelező számukra. Van egy főiskolai hallgató is a fogvatartottak közül. Jó magaviselete és megbízható személye is hozzájárul ahhoz, hogy rövid tartamú eltávozásokkal, külső segítséggel és az intézetben dolgozók együttműködésével folytatni tudja tanulmányait. A szabadságvesztését gimnazistaként kezdte, ahol folytatta tanulmányait és felvételt nyert egy főiskolára, ahol szorgalmasan és példamutató módon végzi tanulmányait. Tervei között szerepel a közeljövőben egy nyelvvizsga és a főiskola sikeres befejezése. Ez a lány nagyon szívesen segít a többiek oktatásában is.

Számos más szabadidő tevékenység segíteni a lányok nevelését, fejlődését és szocializációját. Mégis a lányoknak sokkal nehezebb programot szervezni. Nagyon kedveltek a különböző személyiségfejlesztő, agressziókezelésről szóló és önismereti tréningek. Emellett a nevelők nagyon szívesen szerveznek különböző főző, vagy varró foglalkozásokat, ezek sokat segítenek később szabadulásuk után a családi életben való szerepvállalásukban és reintegrációjukban. Emellett szívesen tartanak filmvetítést melyen valamely erkölcsi tartalommal is rendelkező film megtekintése után személyesen is elbeszélgetnek. Gyakran rendeznek táncórát, zenehallgatást, rajzversenyt és darts versenyt, ezeket a nevelők találják ki a lányok igényeihez is igazodva. Minden elfoglaltság hasznos, amivel le lehet kötni őket. Néznek televíziót, gyakran a délutáni szappanoperákat együtt nézik és beszélnek meg. A sportot nem kedvelik, a kondicionáló termet ritkán használják, a sportfoglalkozáson nem szívesen vesznek részt, pedig ezek biztosítottak számukra. Minden nap van minimum egy óra szabadlevegőn tartózkodás, de általában ennél több kint tartózkodást is biztosítanak számukra. Ők gondozzák az intézetben található faültetvényt és a saját részükre kialakított kertet, melynek termését saját fogyasztásra felhasználhatják. Különféle sajtótermékeket a fogvatartott saját költségén rendelhet, vagy küldhet számára a hozzátartozója is. Az

önképzéshez szükséges eszközöket lehetőség szerint biztosítja az intézet, ezek elérhető az intézet könyvtárában.

A vallásgyakorlás az intézetben megoldott. Börtönlelkészi szolgálat, illetve az intézettel együttműködő sokféle egyház és felekezet lelkészei rendszeresen tartanak az intézetben istentiszteletet, oktatási, egyéni és kiscsoportos lelki gondozást. A kapcsolatot bármelyik fél kezdeményezheti, de a vallás gyakorlása nem sértheti az intézet rendjét és biztonságát. Az egyházak és felekezetek igyekeznek a legnagyobb segítséget nyújtani a lányok számára. A fogvatartottak részéről nem mindenki számára fontos a vallás gyakorlása. Eleinte szívesen járnak, de a fogvatartás idejének múlásával erre egyre kevesebb az igény.

Önkárosítás ebben az időszakban nem volt jellemző. Általában az ünnepek előtt ez fokozódik, de szerencsére a lányok körében ez sem jellemző. Ha esetleg előfordul, akkor is csak kisebb falcolások, melyeknek figyelemfelkeltés a célja. Szándékos önkárosítás esetén azonnali a pszichológusi vizsgálat. Ami a lányok körében divat az a tetoválás. Különböző tollakkal és eszközökkel igyekeznek a bőr alá festéket juttatni. Számukra ez jó szórakozásnak tűnik, mégis nagy egészségügyi veszéllyel jár. Mindennap átvizsgálják a testfelületüket, ezzel is kiszűrve ezeknek a lehetőségét.

A nevelők értékelik a fogvatartottak viselkedését és munkáját, ez alapján hatáskörben jutalmaznak, fenyítnek. A jutalmazási javaslatot, fegyelmi lapot, fogvatartottak kérelmét ők látják el véleménnyel és javaslattal. Jutalmazás adható példamutató magatartásért, a munkában elért eredményért, a közösségi foglalkozásokon való részvételért. Jutalmazási formák a dicséret, dicsérő oklevél, soron kívüli csomag engedélyezése, soron kívül látogató fogadása, látogatási idő meghosszabbítása, személyes szükségletekre fordítható összeg növelése, tárgyjutalom, pénzjutalom, fenyítés elengedése, végrehajtott fenyítés nyilvántartásból való törlése, rövid tartamú eltávozás, kimaradás. Fegyelmi vétség történik az intézet rendjének megsértése esetén, ha erre más fogvatartottat rábír vagy ehhez segítséget nyújt. Alkalmazható fenyítések a feddés, a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése és a magánelzárás. Az intézetben sokkal több jutalmat adnak a fiatalok számára, mint fenyítést. Ez a jó magatartásuk miatt is indokolt, emellett nagyon jól alkalmazható nevelési célra. Ezzel lehet motiválni és ösztönözni a lányokat. Fenyítés járt mostanában például a korábban említett tetoválás miatt. A fiuknál nagyon gyakori fenyítési ok a körlet és az ott elhelyezett bútorok, használati tárgyak. Ez a lányok esetében nem jellemző, mivel igényesek a környezetükre.

A nevelőkkel való beszélgetésből nagyon sokat megtudhattam a lányok nevelésének fontosságáról. Nagyon odafigyelnek az egyenlő bánásmódra és a következetes nevelés

pontosságára. Egymás között megbeszélük, hogy a szabályok keretein belül mit engednek meg a lányok számára. Az itt eltöltött idő alatt jól megismerik őket, így idővel a nevelés is személyre szabottabb lesz. A lányok sokat változnak a bent töltött idő alatt, általában elfogadják a sorsukat, beletörődnek és alkalmazkodnak ehhez. Jövőképük sokszor zavaros és bizonytalan. A felmérésem alapján a hat lányból összesen egy az, akinek határozottan tudja, hogy mit szeretne csinálni a szabadulása után.

7. A megelőzés speciális jellemzői

A bűnmegelőzés fogalma: Az állami szervek, az önkormányzati szervek, társadalmi szervezetek, gazdasági társaságok, állampolgárok és csoportjaik minden olyan tevékenysége, amely az elkövetővé valamint, az áldozattá válás megelőzésével, bűnalkalmak csökkentésével a bűncselekmények számát csökkenti.

A társadalmi bűnmegelőzés olyan intézkedések összessége, amelyek a társadalom kohéziójának növelésére, az egyének és természetes közösségeik társadalmi kötelekeinek megtartására, a lazuló kötelekek erősítésére, a társadalmi integráció biztosítására irányul.³⁵

A bűnmegelőzés szereplői számára érdemi szakmai fórumot a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács (NBT - az OBmB utódja) koordinálja. A 115/2003. (X. 28.) országgyűlési határozat tartalmazza a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiáját (Stratégia).

A bűnmegelőzésen belül a rendőri hivatás tekintetében kiemelném a rendészeti bűnmegelőzés sajátosságait. Magyarországon a rendőrségi törvény a szervezet feladataként határozza meg a bűncselekmények megelőzését. A rendészeti bűnmegelőzés a társadalmi bűnmegelőzés egyik területe, a rendvédelmi szervek bűnmegelőzési tevékenységének összefoglaló elnevezése. A Rendőrségnek kiemelkedő szerepe van nemcsak a bűnüldözésben, hanem a bűnmegelőzésben is. Ennek következtében képes átlátni a bűnözés mennyiségi és minőségi jellemzőit, összetételét és alakulását. Ezeket az adatokat feldolgozza és hasznosítja a bűnmegelőzés érdekében. Emellett a rendőrség fontos feladata a biztonságért érzett egyéni és közösségi felelősség kialakításának elősegítése, annak tudatosítása, hogy személye, vagyona megóvásaért mindenki maga és közvetlen környezete, közössége felelős elsősorban.³⁶ A rendészeti bűnmegelőzésnek vehetünk minden rendőri intézkedést, hiszen ezeknek a beavatkozásoknak is van preventív jellege. Valóban irányult bűnmegelőzés kapcsán a Bűnmegelőzési Szolgálat tevékenységéről beszélünk, melynek elsődleges célja, hogy a társadalom tagjait felvilágosítsa, segítse a biztonságos környezet kialakítása érdekében. A rendészeti bűnmegelőzés a Rendőrség állománya az állami és önkormányzati szervekkel, társadalmi szervezetekkel és a lakossággal együttműködve végzi annak érdekében, hogy a bűncselekmények számát csökkentsen, a lakosság biztonságérzetét javítsa és a bűncselekmény

³⁵ bunmegelozes.uw.hu/szakiranybunmeg.doc 2012. 10. 12.

³⁶ <http://bunmegelozes.info/?q=hu/node/15> 2012. 10. 11.

áldozatait segítse. A rendészeti bűnmegelőzést a Belügyminisztérium Jogszabály-előkészítő és Koordinációs Főosztálya szakirányítása mellett a rendőrségen a Bűnmegelőzési Szolgálat koordinálja. A rendőrségen van a bűnmegelőzés legnagyobb létszámú intézményesített bűnmegelőzési szakembergárdája, amely lefedi az ország egész területét. A bűnmegelőzés szervezeti tagozódása követi a rendőrségi struktúrát: országosan az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési és Áldozatvédelmi Osztálya, területi szinten a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok bűnmegelőzési osztályai, helyi (végrehajtói) szinten pedig a városi (kerületi) rendőrkapitányságok bűnmegelőzési alosztályai, csoportjai, függetlenített vagy csatolt munkakörben bűnmegelőzési feladatokat ellátó előadói végzik a munkát.

1992-ben hozták létre a D.A.D.A. programot, melynek célja a bűnmegelőzés, ennek érdekében a rendőrség és a társadalom közös munkáját hivatott létrehozni. Ez a kezdeményezés „annak felismerése, hogy a rendőrségnek "van keresnivalója" a fiatalok szervezett közösségeiben, mégpedig nemcsak a hagyományos -pusztán a tájékoztatásra, informálásra szorítkozó, alkalmoszerű- rendőrségi osztályfőnöki órákkal, hanem egy jól felépített, pedagógiai és célirányos nevelő tartalmat közvetítő komplex megelőzési program oktatásával is.”³⁷

A bűnmegelőzés másik modellje a cselekvési lehetőségek és azok címzettjei szerinti felosztás alapján a bűnmegelőzés három szintjét lehet megkülönböztetni. Az első szint az elkövetői, a második a sértetti, a harmadik szint a bűncselekményeket lehetővé tevő alkalom szempontjából határozza meg a bűnmegelőzés irányait. A veszélyeztetettség szerint mindhárom szint további három szintre tagolódik, megkülönböztetve az elsődleges, másodlagos és harmadlagos megelőzési beavatkozásokat. Ez utóbbi prevenciós szintek egyben a bűnmegelőzés időbeli dimenzióit is nyújtják, amennyiben egymást időben követő beavatkozások sorozatáról van szó.³⁸

A következő táblázat bemutatja a bűnmegelőzés modelljét.³⁹

	Elkövetővé válás megelőzése	Áldozattá válás megelőzése	Bűnalkalmak csökkentése
Elsődleges	társadalmi integráció növelése, a devianciák reprodukciójának fékezése	növelése, a devianciák	szabályozási eszközök egyedi intézkedések
Másodlagos	enyhébb devianciákra, veszélyhelyzetekre történő reagálás	potenciális áldozatok kijelölése, védelme	veszélyeztetett zónákban hozott intézkedések
Harmadlagos	bűnismétlés megelőzése, büntetőjogi eszközök alkalmazása	másodlagos viktimizáció megelőzése, áldozatok védelme, kárenyhítés	rendkívüli körülmények kezelése, továbbterjedésnek megakadályozása

³⁷ http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=9 A D.A.D.A. Programról

³⁸ Rosta Andrea Fiatalok Bűnözése és bűnmegelőzése. Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar. 2006. 86. o.

³⁹ bunmegelozes.uw.hu/szakiranybunmeg.doc 2012. 10. 12.

A társadalmi bűnmegelőzésen belül kiemelnék még egy irányt a deviancia kontrollt, ami a devianciák kialakulását elősegítő okok csökkentése vagy megszüntetése érdekében biztosít útmutatót a mikro- és makrokörnyezeti okok vonatkozásában.

Mikrokörnyezeti okok esetében tett javaslatok:

Elsősorban a családi problémák esetén megoldást jelenthet családsegítő szolgálat igénybevétele vagy más ilyen irányú jelzés a hozzátartozók és az iskolai dolgozók részére. Fontos változás lehetne a bűnmegelőzés érdekében az iskolai kontroll erősítése. Nagyon fontos az iskola példamutatása és irányítása, hiszen ha megfelelően kezeli a problémás fiatalokat, akkor ezáltal utat mutathat nekik életük további helyes folytatásához. „A fiatal gyakran az iskolából való kizárást a társadalom, a közösség elutasításaként érzékeli, amelyre hasonló elutasítással, elzárkózással reagál, és elindul a deviáns karrier felé vezető úton. Ilyenkor külső motiváló (kényszerítő) tényező általában nem tud pozitív irányba hatni a fiatalra, pusztán belső elhatározása az, amely hatására kitarthat, és továbbra is (vagy újra) elfogadja a társadalom által közvetített értékeket.”⁴⁰ Úgy gondolom, hogy a szabadidős lehetőségek biztosítása vagy bővítése is sok esetben pozitív hatással lehet a megelőzésre. Hiszen azok a fiatalok, akik szabadidejüket helyesen és hasznosan tudják eltölteni személyes igényeiknek megfelelően, azok kevésbé hajlamosak olyan utak keresésére, melyek előbb vagy utóbb a kriminális tevékenységek felé vezérlik. Fontos javaslatként ide tartozik az alkohol- és drogprobléma kezelés, melynek érdekében a fiatalkoruk számára is nyitva állnak a különböző civil szervezetek által létrehozott ambulanciák. A mentálhigiénés tanácsadás szintén hozzájárulhat a fiatal szocializációjának helyes irányba fejlődéséhez. Sajnos azonban ezeket az intézményeket a fiatalok nem veszik észre magukon, így elsődleges lenne a figyelmes környezet kialakítása, amely azonnali reakciót tanúsít a problémák észlelésekor.

Makrokörnyezeti okok esetében tett javaslatok:

Ami talán az egyik legfontosabb lenne az esélyegyenlőség növelése, hiszen így a fiatal nem érezné, hogy hátránnyal indul a társai között. Ki kell küszöbölnie a társadalomnak minden téren a hátrányos megkülönböztetés és a stigmatizáció minden irányú lehetőségét. A másik fontos tényező lenne munkahelyteremtés, amely sajnos kezelhetetlenné vált a mostani gazdasági helyzetben. Munka és reményteli kilátások nélkül a fiatal elveszettnek és tehetetlennek érzi magát. Sokszor megélhetése biztosítása érdekében fordul a bűnözés felé. A társadalom érdekében is fontos lenne a gettósodott terület megszüntetése, hiszen ilyen területeken nagyon elterjedt a bűnözői életforma. Nagyvárosokban akad olyan városrész, ahol emiatt szinte lehetetlen a közbiztonság, a közrend fenntartása és a bűnmegelőzési feladatok elvégzése.

⁴⁰ http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/soltagnes/sa_irm_2009_1_5.1.pdf Solt Ágnes: Támogató és gyengítő faktorok a kriminális érintettség kialakulásában 321.

8. Felhasznált irodalom:

1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A brutális gyilkosság részletei, Nana http://www.hallotaxi.hu/index.php?pg=news_11_2625

A Kocsis Franciska-gyilkosság <http://index.hu/bulvar/mancs709/>

A Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály által kiadott Tájékoztató gyermekkorúak és fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről

BAKOS ESZTER: A fiatalok bűnözése és a média összefüggései
<http://jesz.ajk.elte.hu/bakos42.html>

BLASKÓ BÉLA: Magyar büntetőjog általános rész. Budapest-Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2010.
bunmegelozes.uw.hu/szakiranybunmeg.doc

Code Pénál (Idézi: Balogh Jenő: A fiatalok és a büntetőjog. Athenaeum, Budapest 1909)

DR. CSÚRI ANDRÁS (2008) A fiatal felnőttkor, mint büntetőjogilag releváns életszakasz. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem.

DR. LŐRINCZ JÓZSEF: Fiatalok büntetés-végrehajtása, Citoyen Kiadó, Budapest 1998.

DR. RUZSONYI PÉTER: A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés új irányzatai BVOP, 2003.

MÜNNICH IVÁN, SZAKÁCS FERENC: Bűnöző fiatalok : a bűnözés megelőzésének kérdései : válogatás kriminálpszichológiai tanulmányokból. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977.

LENKOVICS JUDIT: Adalékok az I. büntetőnovellához és a fiatalok bíróságáról szóló törvényhez Rendészeti Szemle 56. évf. 7-8. szám (2008)

LIGETI MIKLÓS: Az új Btk. általános része és a fiatalok büntető igazság-szolgáltatási törvénye II. Rendészeti Szemle 55. évf. 9. szám (2007)

FENYVESI CSABA – HERKE CSONGOR: A fiatalok büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója a hatályos szabályozás tükrében. Rendészeti Szemle 55. évf. 9. szám (2007)

DR. RASKÓ GABRIELLA: A női bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1978

Egymillió forintnyi ékszert lopott el alkalmi ismerőseitől egy 18 éves soproni lány
<http://inforadio.hu/hir/bulvar/hir-527688>

Előzetesben az emberöléssel gyanúsított lány és férfi
http://www.vertesinfo.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=8073:elzetesben-az-emberoelessel-gyanusított-lany-es-ferfi-fejer-megy&catid=11:107&Itemid=16

Emberöléssel gyanúsítják az ibrányi lányt
http://www.police.hu/friss/sza20111003_02.html?query=ibr%C3%A1ny

FARKAS HELGA: A fiatalok és a mediáció. Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar
http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CC8QFjAC&url=http%3A%2F%2F193.6.1.94%3A9080%2FJaDoX_Portlets%2Fdocuments%2Fdocument_11499_section_3754.pdf&ei=4s2fUNf9Fc3CtAaD24GgCw&usg=AFQjCNGTGYglL0uVkJY_b8c3_I_1H2HePkQ&sig2=a5pyU-J5DSMtBqNMz7AkAA

http://hu.wikipedia.org/wiki/Simek_Kitty

http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/soltagnes/sa_irm_2009_1_5.1.pdf Solt Ágnes: Támogató és gyengítő faktorok a kriminális érintettség kialakulásában 8.

http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=9

KORINEK LÁSZLÓ: Kriminológia II. kötet. Magyar Közlöny Lap és Könyvkiadó. Budapest 2010.

LIGETI KATALIN: A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának reformja hazánkban. Rendészeti Szemle 56 évf. (2008) 7-8. sz.

MEZEY BARNA: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében. Rendészeti Szemle 56 évf. (2008) 7-8. sz.

Pénzváltó-gyilkosság: beismerte, majd tagadta a tettet a tinédzser lány
<http://www.stop.hu/belfold/penzvalto-gyilkossag-beismerte-majd-tagadta-a-tettet-a-tinedzser-lany/1049047/>

RENDÉSZETI BŰNMEGELŐZÉS <http://bunmegelozes.info/?q=hu/node/15>

ROSTA ANDREA: Fiatalok Bűnözés és bűnmegelőzés. Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar. 2006.

VERÉBNÉ SPRENCZ BRIGITTA: Fiatalok bűnözők vizsgálata - különös tekintettel a családi szocializációra. Debreceni Egyetem Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kar Szakdolgozat

9. Mellékletek

Kérdőív kriminológiai témájú szakdolgozathoz - 2012

Jellemezze pár mondatban családi hátterét!

.....

.....

.....

.....

Meséljen iskolai éveiről, végzettségéről?

.....

.....

.....

.....

Édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?

Édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?

Jellemzően mivel töltötte szabadidejét? (baráti kör, programok, tevékenységek stb.)

.....

.....

Milyen bűncselekményért tölti jelenleg a szabadságvesztését és milyen hosszú a kiszabott ítélet? .

.....

Ez az első jogerős szabadságvesztés büntetése?

Mit gondol, mi a a legfőbb oka annak, hogy ilyen helyzetbe került?

.....

.....

.....

Ha megtehetné, miben változtatna az életén?

.....

.....

Mennyiben változott az értékrendje a szabadságvesztés ideje alatt?

.....

.....

Milyen kapcsolatot ápol hozzátartozóival?

.....

.....

Hogyan látja jövőjét?

.....

.....

.....

Köszönöm az együttműködését!